

A/75/213

مجمع عمومی ملل متحد

توزیع: عمومی

۲۱ ژوئیه ۲۰۲۰

متن اصلی: انگلیسی

نشست هفتاد و پنجم
ردیف ۷۲ (ج) دستورکار موقت
ارتقای حقوق بشر و حمایت از آن: وضعیت حقوق بشر و گزارش های گزارشگران و نمایندگان ویژه

وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

یادداشت دبیرکل

دبیر کل افتخار دارد گزارش جاوید رحمان، گزارشگر ویژه درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، را که مطابق قطعنامه ۴۳/۲۴ شورای حقوق بشر ارائه گردیده، به مجمع عمومی ارسال کند.

گزارش جاوید رحمان، گزارشگر ویژه درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

خلاصه:

گزارشگر ویژه درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران متعاقب قطعنامه ۴۳/۲۴ شورای حقوق بشر، سومین گزارش خود را به مجمع عمومی ارائه می‌کند. در این گزارش، گزارشگر ویژه مشاهدات درباره الگوها، روندها و پیشرفت صورت گرفته در حمایت از حقوق بشر را با جزئیات نکر کرده و توصیه‌هایی را به منظور بهبود اجرای حقوق بشر آورده است.

۱. مقدمه

۱. گزارش حاضر متعاقب قطعنامه ۴۳/۲۴ شورای حقوق بشر ارایه گردیده که در آن شوراه از گزارشگر ویژه درخواست کرد در هفتاد و پنجمین نشست مجمع عمومی درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران گزارش دهد. این گزارش اطلاعات جمع آوری شده تا ۲۴ ژوئن ۲۰۲۰ از جمله از دولت جمهوری اسلامی ایران، سازمان های غیر دولتی و رسانه ها و مصاحبه های انفرادی با قربانیان نقض حقوق بشر، خانواده های آنان و وکلای شامل می شود. این گزارش همچنین بر مبنای مشاهدات مرتبط توسط ارکان معاهداتی حقوق بشر، سازوکار بررسی ادواری جهانی شورای حقوق بشر و عهده داران ماموریت رویه ویژه آن سازوکار ادامه یافته است.

۲. گزارشگر ویژه نگران سرکوب خشن بی سابقه معترضان در جمهوری اسلامی ایران در نوامبر ۲۰۱۹ است. توسل بی رویه به زور توسط نیروهای امنیتی حکومتی منجر به مرگ و مجروحیت صدها نفر و دستگیری هزاران نفر شده است. معترضان بازداشت شده، شکنجه شده و با آنان بدرفتاری شده است و شماری نیز پس از محاکمه های ناعادلانه به احکام سنگین از جمله مجازات مرگ محکوم شده اند. اگرچه دولت طرح جبران خسارت قربانیان را راه اندازی کرده و دستور انجام تحقیقات را داده، این روندها فاقد شفافیت و استقلال بوده و نتوانسته عواملان نقض حقوق بشر را وادار به پاسخگویی کند. همچنین گزارش شده است که خانواده قربانیان به علت افشای موارد با آزار مسئولین رو به رو شده اند. پاسخ خشونت آمیز به اعتراضات ژانویه ۲۰۲۰ برای ساقط کردن پرواز ۷۵۲ هواپیمایی بین المللی اوکراین نشان داد که دولت به توسل به زور بی رویه برای سرکوب آزادی بیان و اجتماعات صلح آمیز ادامه می دهد.

۳. گزارشگر ویژه از تعامل اخیر دولت در دور سوم بررسی ادواری جهانی شورای حقوق بشر استقبال می کند و خاطر نشان می کند که دولت ۱۸۸ توصیه از مجموع ۳۲۹ توصیه را به صورت کامل یا بخشی از آن ها را پذیرفته است. گزارشگر ویژه آماده کمک به دولت برای اجرای توصیه های مذکور است. گزارشگر ویژه نگران چالش های اقتصادی پیش روی جمهوری اسلامی ایران است، از جمله اثر تحریم ها که طبق گزارش ها توانایی دولت در پاسخگویی سریع به شیوع بیماری ویروس کرونا (کووید-۱۹) را محدود کرده است. با وجود اذعان به اقدام مثبت آزادسازی موقت زندانیان برای کاهش گسترش کووید-۱۹ در زندان ها، گزارشگر ویژه همچنان نگران است که بیشتر مدافعان حقوق بشر، وکلا، شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه، و دیگر گروه های هدف از این ابتکار بهره نبرده اند. گزارشگر ویژه نگران

استفاده مداوم از مجازات مرگ توسط جمهوری اسلامی ایران علیه کودکان بزهکار و آمار بالای اعدام های آن است. گزارش های دریافتی از روند مستمر محدودسازی آزادی بیان و تبعیض جاری علیه اقلیت ها و زنان حکایت دارند.

۲. اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹

۴. دولت در ۱۴ نوامبر ۲۰۱۹ افزایش فوری ۵۰ درصدی قیمت بنزین برای مصرف نخستین ۶۰ لیتر بنزین در هر ماه و افزایش ۲۰۰ درصدی برای خریدهای بیشتر را اعلام کرد.^۱ این خبر اعتراضات در ۲۹ استان از ۳۱ استان جمهوری اسلامی ایران را از ۱۵ تا ۲۱ نوامبر ۲۰۱۹ شعله ور کرد که در آن حداقل ۲۰۰ هزار نفر شرکت کردند.^۲ تظاهر کنندگان به صورت صلح آمیز راه پیمایی کردند یا بزرگراه ها، راه ها و پمپ های بنزین را مسدود کردند، هر چند ادعا شده است، معترضان در مواردی به ساختن ها آسیب زدند. دولت در اظهارات خود اعلام کرد بانک ها، خانه های مسکونی، پمپ بنزین ها و مراکز تجاری در حین اعتراضات به آتش کشیده شدند. شعارهای معترضان علت های متعدد وقوع تظاهرات از جمله نارضایتی از دولت و وضع اقتصادی در جمهوری اسلامی را نشان می دهد. دولت ادعا کرد که اثر اقتصادی تحریم ها علت اصلی ناآرامی بود. مقامات دولتی از جمله رهبری، رئیس جمهوری و رئیس قوه قضائیه در اظهاراتی معترضان را محکوم کردند و اقدامات آنان را به مداخله خارجی نسبت دادند.^۳ در ۱۷ نوامبر ۲۰۱۹، رهبری معترضان را «اشرار» خطاب کرد و سایر مقامات معترضان را اغتشاشگر و دشمنان جمهوری اسلامی ایران نامیدند.^۴ به گفته دولت، خطاب «اشرار» تنها در باره افرادی به کار رفته است که مرتکب جرم شده بودند. طبق گزارش ها، رهبری با رئیس جمهوری و سایر مقامات ارشد در ۱۷ نوامبر دیدار داشت تا در خصوص واکنش به اعتراضات مذاکره کنند و

¹ Reuters, "Iran gasoline rationing, price hikes draw street protests", 14 November 2019.

² Babak Dehghanpisheh, "Iran says 200,000 took to streets in anti-government protests", Reuters, 27 November 2019.

³ See <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=44020>; Iran Human Rights, "Iran report: at least 324 people killed in November protests", 20 December 2019; ABC News, "Iran's top leader issues warning to 'thugs' as fuel protests spread across country", 18 November 2019; and France 24, "Iran's supreme leader blames 'thugs' for unrest, backs government on fuel price hikes", 17 November 2019.

⁴

See www.mizanonline.com/fa/news/568531/; www.ima.ir/news/83558990/; and Patrick Wintour, "Iran supreme leader backs petrol price rises as protests spread", *The Guardian*, 17 November 2019.

اظهار داشت «هر آنچه که لازم است» باید برای پایان دادن به آن‌ها انجام شود.^۵ در ۱۸ نوامبر ۲۰۱۹، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اخطار داد «برخورد قاطعانه و انقلابی» علیه معترضان صورت می‌گیرد و این امر از سرکوب مرگبار توسط نیروهای امنیتی در آینده حکایت داشت.^۶

توسل بی‌رویه به زور

۵. گزارشگر ویژه از استفاده بی‌سابقه از زور نامتناسب و کشنده توسط نیروهای امنیتی حکومتی در اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹، از جمله پلیس، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و شبه‌نظامیان بسیج شوکه است. به گزارش منابع موثق، دست کم ۳۰۴ نفر، از جمله ۲۳ کودک و ۱۰ زن، بین ۱۵ تا ۱۹ نوامبر ۲۰۱۹ در ۳۷ شهر در سراسر جمهوری اسلامی ایران کشته شدند، هر چند باور بر این است که شمار کشته‌شدگان بسیار بالاتر است.^۷ اکثر مرگ‌ها در استان‌های تهران (۱۳۰ نفر) و البرز (۳۳ نفر) و همچنین استان‌های با اکثریت جمعیت متعلق به اقلیت‌های قومیتی یعنی خوزستان (۵۷ نفر) و کرمانشاه (۳۰ نفر) گزارش شدند.^۸ بررسی تقریباً نیمی از اجساد قربانیان آشکار می‌سازد که دست کم ۶۶ مورد از آن‌ها از ناحیه سر یا گردن و دست کم ۴۶ مورد از آن‌ها از ناحیه قفسه سینه یا قلب هدف قرار گرفتند.^۹ الگوی تیراندازی به اندام حیاتی که توسط شاهدان عینی، تصاویر ویدئویی و مدارک دلیل فوت اثبات گردیده، این نکته را نشان می‌دهد که نیروهای امنیتی «به قصد کشتن» یا بدون پروا و توجه به اینکه شاید اقدام آنان موجب مرگ شود شلیک می‌کردند.^{۱۰}

۶. گزارشگر ویژه هراس بخصوص خود را درباره گزارش استفاده خودسرانه نیروهای امنیتی از سلاح‌های گرم اظهار می‌کند که باعث کشتن دست کم ۲۲ پسر و یک دختر شد. در ۱۶ نوامبر، محمد داستان خواه ۱۵ ساله هنگام بازگشت از مدرسه در صدرآ توسط شلیک نیروهای بسیج از پشت بام ساختمان‌شان

⁵ Reuters, "Special report: Iran's leader ordered crackdown on unrest – 'do whatever it takes to end it'", 23 December 2019.

⁶ See <https://tn.ai/2142408>; and Parisa Hafezi, "Iran's guards warn of 'decisive' action if unrest continues", Reuters, 18 November 2019.

⁷ Amnesty International, "Iran: details released of 304 deaths during protests six months after security forces' killing spree", 21 May 2020.

⁸ Amnesty International, *Iran: Details of 304 Deaths in Crackdown on November 2019 Protests* (2020), p. 5.

⁹ *Ibid.*, p. 6.

¹⁰ *Ibid.*, p. 5; Justice for Iran, "Shoot to kill: preliminary findings of justice for Iran's investigation into the November 2019 protests – submission to the Council of the European Union", February 2020, p. 18.

کشته شد. محسن محمدپور، پسری ۱۷ ساله نیز پس از تحمل جراحات سر در اعتراضات خرمشهر، فوت کرد. اگرچه گزارش‌های متفاوتی وجود دارد که آیا جراحات وی ناشی از ضرب و شتم و یا به علت شلیک ساچمه‌های فلزی از فاصله نزدیک بوده، هر دو گزارش ادعا می‌کنند که نیروهای امنیتی مسئول بوده‌اند.^{۱۱} گزارش‌هایی وجود دارد مبنی بر اینکه مسئولان مرگ کودکان در اعتراضات را به «آشوبگران» نسبت داده‌اند، این علی‌رغم مدارکی است که نیروهای امنیتی را مسئول می‌شناسد.^{۱۲} خانواده‌ها نیز طبق گزارش‌ها وادار به سکوت شدند.^{۱۳}

۷. توسل بی‌رویه به زور توسط نیروهای امنیتی طی اعتراضات نوامبر از نقض جدی حق حیات حکایت دارد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشور عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ملزم است همه اقدامات لازم را برای جلوگیری از سلب خودسرانه حق حیات توسط ضابطین اجرای قانون اتخاذ کند.^{۱۴} کمیته حقوق بشر با دقت شرح می‌دهد که چنین اقداماتی باید دربردارنده مواردی باشند، که عبارتند از قوانین کنترل استفاده از قوه قهریه کشنده توسط ضابطین اجرای قانون، سازوکارهایی برای تضمین اینکه در عملیات ضابطین در معرض خطر قرار گرفتن حیات انسانی به حداقل برسد، گزارش‌دهی و تحقیقات الزام‌آور درباره وقایع منجر به مرگ و یا متضمن تهدید به حیات، و تامین ماموران مسئول کنترل تجمع‌ها با تجهیزات حفاظتی موثر و ابزار اعمال زور «غیر کشنده». ضابطین اجرای قانون همچنین باید پایبند به استانداردهای بین‌المللی از جمله "اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین اجرای قانون" باشند. این کمیته همچنین اعلام کرده است استفاده از زور که باعث مرگ تظاهرکنندگانی شود که در حال اجرای حق آزادی اجتماعات هستند، معادل با سلب خودسرانه حق زندگی است (رجوع شود به CCPR/C/GC/3، بند ۱۳ و ۱۷). اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین اجرای قانون تاکید می‌کند که باید تا حد امکان پیش از توسل به زور، از ابزارهای غیرخشن استفاده شود و هرگونه استفاده از زور باید به تناسب شدت

¹¹ Amnesty International, "‘They shot our children’: killings of minors in Iran’s 2019 November protests", p. 11, 13 and 16.

¹² Iran Wire, "Security forces kill a 13-year-old bystander", 26 November 2019; www.hra-news.org/periodical/a-70/; and Human Rights Watch, "Iran: deliberate coverup of brutal crackdown", 27 November 2019; and Amnesty International, "They shot our children", p. 10.

¹³ Iran Wire, "Security forces kill a 13-year-old bystander"; <https://www.hra-news.org/periodical/a-70/>; Human Rights Watch, "Iran: deliberate coverup of brutal crackdown"; and Amnesty International, "They shot our children", p. 10.

¹⁴ See resolution 2200 A (XXI), annex; and Human Rights Committee, General comment No. 36 (2018) on the right to life, para. 13.

جرم و کسب هدف مشروع محدود شود.^{۱۵} اصل ۹ از اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین اجرای قانون به صراحت اعلام می‌کند که ضابطین اجرای قانون نباید از سلاح‌های گرم استفاده کنند مگر زمانی که استفاده از این سلاح‌ها به منظور حفاظت از حیات یا ممانعت از آسیب جدی ناشی از یک تهدید قریب الوقوع قطعاً اجتناب‌ناپذیر باشد.

۸. دولت مسئولیت مرگ معترضان را انکار کرد و اظهار داشت سلاح‌های گرم توسط «آشوبگران» و «عوامل دشمنان خارجی» و نه توسط نیروهای امنیتی حکومتی، مورد استفاده قرار گرفته بودند، یا به صورت متناقض اعلام کرد نیروهای امنیتی از قدرت کشنده استفاده کرده بودند که اقدامی موجه بود زیرا معترضان مسلح تهدیدی علیه جان یا اموال بودند.^{۱۶} دولت در پاسخ خود تأکید کرد که اجرای قانون با «حداکثر خویشتن‌داری» انجام شده بود. اطلاعات دریافتی این اظهارات را به چالش می‌کشند. اول، تصاویر ویدئویی و شهادت‌های شاهدان عینی تأیید می‌کنند که نیروهای امنیتی پلیس، بسیج و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نهادهایی بودند که به استفاده از سلاح‌های گرم علیه معترضان بی‌سلاح و آرام پرداختند که هیچ تهدید قریب الوقوعی علیه زندگی ایجاد نمی‌کردند.^{۱۷} از جمله مدارک تأیید کننده یافته‌های مذکور شامل گزارش‌هایی هستند که افراد شلیک‌کننده به معترضان یونیفرم نیروهای امنیتی را بر تن داشتند، از ساختمان‌های دولتی تیراندازی کردند و از سلاح‌ها و تجهیزات مرتبط با نیروهای امنیتی استفاده کرده بودند.^{۱۸} در حالی که دولت ادعا کرد «شمار بسیاری» توسط سلاح‌های غیر دولتی کشته شدند، شواهد تأییدکننده‌ای در این باره ارائه نشد. دوم، گزارش‌ها نشان دادند که در اعتراضات سراسر کشور، حضور افراد مسلح تنها در دو اعتراض در ماه‌شهر گزارش شده بود.^{۱۹} این امر نشان می‌دهد که غالب معترضان صلح‌جو بودند و تهدیدی علیه زندگی ایجاد نکرده بودند. حتی در این دو رویداد مسلحانه، نیروهای امنیتی علیه معترضان و رهگذران بدون سلاح متوسل به زور بی‌رویه شدند.^{۲۰} سوم، ادعاهای مبنی بر اینکه معترضان به تاسیسات دولتی حمله کردند مورد اختلاف است. در ۲۶ نوامبر ۲۰۱۹، وزیر کشور اظهار داشت که معترضان به اردوگاه‌های نظامی

¹⁵ See *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials*, paras. 4–5.

¹⁶ Justice for Iran, “Shoot to kill”, pp. 11–12; Michael Daventry, “Two Iran protest deaths ‘caused’ by foreign agents”, local governor says”, Euronews, 31 December 2017; and <http://www.irna.ir/news/83578701/>.

¹⁷ Amnesty International, *Iran: Details of 304 Deaths in Crackdown*, p. 8.

¹⁸ Justice for Iran, “Shoot to kill”, pp. 14–15.

¹⁹ Amnesty International, *Iran: Details of 304 Deaths in Crackdown*, p. 8.

²⁰ *Ibid.*, p. 8; and Justice for Iran, “Shoot to kill”, p. 16.

و پاسگاه های پلیس حمله کرده بودند.^{۲۱} اما یکی از نمایندگان مجلس از شیراز این ادعا را زیر سوال برد و اظهار داشت در شیراز و شهر صدرا «حتی یک نفر از جانباختگان در حریم ورودی پادگان ها نبوده اند».^{۲۲} استفاده از قدرت کشنده برای حفاظت از اموال نیز خودسرانه است. چهارم، به استفاده از مهمات واقعی علیه معترضان رسماً اذعان شده است. وزیر کشور در پاسخ به سوالات یک نماینده مجلس این موضوع را انکار نکرد که معترضان از ناحیه سر هدف تیراندازی قرار گرفتند و اظهار داشت که آن ها «از ناحیه پا نیز هدف شلیک» قرار گرفتند.^{۲۳} به رغم شواهد موثق در این باره که استفاده بی رویه از زور توسط نیروهای امنیتی موجب مرگ و مجروحیت شده بود، وزیر کشور در نامه ای به مجلس در ۱۸ می ۲۰۲۰ اظهار داشت که «ارکان و مسئولان نظارتی مربوطه» به این موضوع پی بردند که وزارت کشور مسئول «هیچ قصوری» نبوده است.^{۲۴} این گزارش ها به صورت علنی منتشر نشدند.

فقدان تحقیق و پاسخگویی

۹. نگرانی عمیق گزارشگر ویژه از بابت انکار مسئولیت توسط دولت با فقدان تحقیقات شفاف، مستقل و فوری درباره وقایع نوامبر ۲۰۱۹ تشدید می شود. با گذشت هفت ماه، ارقام رسمی مرگ و مجروحیت هنوز اعلام نشده اند، اگر چه بیانیه های مسئولان نشانگر موضع دولت بوده اند. در ۱ ژوئن ۲۰۲۰، رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس ایران اظهار داشت که ۲۳۰ نفر، از جمله شش عضو امنیتی حکومتی، کشته شده بودند.^{۲۵} در ۳۱ مه ۲۰۲۰، اظهارات وزیر کشور در یک مصاحبه نشان داد وی باور داشت ۲۰۰ تا ۲۲۵ نفر کشته شده بودند.^{۲۶} دولت در نظرات خویش اظهار کرد علت منتشر نشدن ارقام تلفات این است که تحقیقات دقیق درباره شرایط هر مرگ لازم بود.

²¹ See www.irinn.ir/fa/news/748299/.

²² Iran Human Rights, "Iran report: at least 324 people killed in November protests"; and www.icana.ir/Fa/News/439534/.

²³ See www.imna.ir/news/401553/; and <https://etemadonline.com/content/370364/>.

²⁴ See <https://www.moi.ir/fa/اخبار/۱۳۶۹۴۶/>.

²⁵ Agence France-Presse (Paris), "Half year on, activists fear no justice for Iran protest killings", RFI, 17 June 2020; and see www.isna.ir/news/99031207389/.

²⁶ Agence France-Presse (Tehran), "Iran suggests up to 225 killed in November protests", France 24, 31 May 2020; and "Nearly 200 to 225 people killed in November protests, minister suggests", Tehran Times, 31 May 2020

۱۰. به گزارش کمیته حقوق بشر، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی دولت های عضو را ملزم می سازد تضمین کنند که افراد به راه حل های قابل دسترس و موثر برای احقاق حقوق خویش طبق این میثاق دسترسی داشته باشند و اینکه الزام کلی برای تحقیق درباره ادعاهای نقض به صورت فوری، دقیق و موثر از طریق نهاد های مستقل و بی طرف وجود دارد (رجوع شود به CCPR/C/21/Rev.1/Add.13، بند ۱۵). در صورتی که تحقیقات موارد نقض حقوق بشر را شناسایی کنند، حکومت ها باید تضمین کنند که افراد مسئول محاکمه شوند. کمیته اظهار داشت این تعهدات عمدتاً در شرایطی مانند اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹ روی می دهند که در آن ها ادعاهایی مبنی بر کشتار خودسرانه وجود دارد (همان، بند ۱۸). الزام برای تحقیق مستقل، بی طرفانه و شفاف در موارد به کارگیری زور بی رویه و کشنده در استانداردهای بین المللی نظیر اصول اساسی استفاده از زور و سلاح های گرم توسط ضابطین اجرای قانون و پروتکل مینه سوتا در خصوص تحقیق درباره مرگ های احتمالاً غیر قانونی مورد تاکید قرار گرفته است.^{۲۷}

۱۱. گزارشگر ویژه ملاحظه می کند که دولت طرح جبران خسارت قربانیان را راه اندازی کرده است. در ۳ دسامبر ۲۰۱۹، رهبری خط مشی شورای عالی امنیت ملی را به منظور جبران خسارت کشته شدگان و مجروحان اعتراضات مورد تأیید قرار داد. این خط مشی قربانیان را به سه گروه تقسیم می کند: قربانیانی که در حال اعتراض نبودند اما به طور تصادفی کشته شدند؛ قربانیانی که معترضان بی سلاح بودند؛ و قربانیانی که معترضان مسلح بودند. افرادی که در گروه اول جای می گیرند، به عنوان «شهید» شناخته خواهند شد و خانواده های آنان حقوق و مزایای ماهانه ای را از بنیاد شهید و امور ایثارگران دریافت خواهند کرد. خانواده های افراد گروه دوم دیه (پول خون) دریافت خواهند کرد. سرانجام، افراد گروه آخر مورد به مورد بررسی خواهند شد.^{۲۸} اگرچه این خط مشی جبران خسارت نوعی غرامت برای عمل خلاف به نظر می رسد، الزامات حقوق بین الملل مبنی بر تحقیق و محاکمه مرتکبان جرم را محقق نمی کند (رجوع شود به CCPR/C/21/Rev.1/Add.13، بند ۱۶).

۱۲. رئیس جمهوری در دسامبر ۲۰۱۹ کمیته ای متشکل از معاون امور حقوقی رئیس جمهوری، وزیر

²⁷See Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, para. 22; The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (United Nations publication, Sales No. E.17.XIV.3), para. 25.

²⁸29 Justice for Iran, "Mockery of justice: State's polices and laws regarding the victims of Iran's 2019 November protests", May 2020, pp. 5-6.

کشور و وزیر دادگستری تشکیل داد تا درباره شرایط افراد آسیب دیده در اعتراضات تحقیق کند و بین «کسانی که قصد شورش داشتند و کسانی که وحشت ایجاد کردند» تمایز قائل شود.^{۲۹} با این وجود، این کمیته با استانداردهای بین المللی مطابقت ندارد. به نظر نمی رسد که این کمیته در حال تحقیق درباره گزارش های موارد نقض توسط نیروهای امنیتی باشد. این کمیته به دلیل عضویت اعضای که ممکن است مورد تفحص قرار گیرند، مانند وزیر کشور که بر عملیات امنیتی نظارت می کند، فاقد استقلال و بی طرفی است.^{۳۰} سرانجام اینکه، الزامات شفافیت و اثربخشی محقق نمی شوند، زیرا حیطه اختیارات کمیته نامشخص است و هیچ نظارت عمومی وجود ندارد.^{۳۱} هیچ اطلاعاتی درباره تحقیقات این کمیته منتشر نشده است. دولت اعلام کرد که هدف کمیته عبارت بود از «تحقیق و گزارش کامل درباره حوادث بدین منظور که زمینه جبران خسارات فراهم آید». دولت همچنین اظهار داشت که اعضای مجلس و قوه قضائیه تفحصی را با همین هدف آغاز کردند. اما اعلام نکرد که آیا این تفحص ها به تحقیق یا پیگیری قانونی ماموران به علت نقض حقوق بشر منجر می شود. سایر تفحص هایی که ظاهراً وزیر کشور را تبرئه کرده است نیز پایبند به استانداردهای بین المللی به نظر نمی رسند.^{۳۲} گزارشگر ویژه درخواست های کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل را در این باره تکرار می کند که جمهوری اسلامی ایران باید تحقیق مستقل و بی طرفانه ای را درباره نقض حقوق بشر طی اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹، خصوصاً درباره کشتارهای خودسرانه متعهد شود و افراد مسئول را محاکمه کند.^{۳۳}

آزار و اذیت خانواده های قربانیان

۱۳. گزارش های نگران کننده درباره این که خانواده های قربانیان به علت تقاضای علنی برای عدالت درباره مرگ خویشاوندانشان آزار و اذیت و تهدید می شوند، بر ممانعت دولت از انجام تحقیقات مناسب صحنه بیشتری می گذارد. گزارشی درباره ۲۳ خانواده که برای تحقیقات درباره مرگ خویشاوندانشان به طور رسمی شکایت کرده بودند، نشان داد که به هیچ یک از آنان قول تحقیق یا

²⁹30 Amnesty International, "They shot our children", p. 20; Human Rights Watch, "Iran: no justice for bloody crackdown", 25 February 2020; and see www.etemadnewspaper.ir/fa/main/detail/138171/.

³⁰31 Amnesty International, "They shot our children", p. 20; and The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death, p. 8.

³¹32 Amnesty International, "They shot our children", p. 20.

³²33 See www.moi.ir/fa/136946 /اخبار/.

³³34 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), "Bachelet calls on Iran to address multiple human rights violations in context of recent protests", 6 December 2019.

و اداشتن مرتکبان جرم به پاسخگویی داده نشده بود. افزون بر این، ۱۰ مورد از این ۲۳ خانواده گزارش دادند که مسئولان از جمله مأموران دولتی محلی، قضائی، پلیس و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از آنان درخواست کرده بودند تا در طرح جبران خسارت وضعیت شهادت را بپذیرند و بدون تحقیق بیشتر یا پیگرد مرتکبان جرم پرونده را بسته قلمداد کنند. نوزده خانواده دیگر که شکایت رسمی نکرده بودند، طبق گزارش هادر تماس مسئولان از آنان خواسته شده بود وضعیت شهادت را بدون تحقیق یا پاسخگویی بیشتر بپذیرند. خانواده های قربانیان گزارش کرده اند که آنان طرح جبران خسارت دولت را به عنوان سازوکاری برای جلب رضایت یا وادار کردن آنان به عدم پیگیری پرونده هایی می دانند که علت مرگ خویشاوندان آنان را مورد تحقیق قرار می دهند و مرتکبان جرم را وادار به پاسخگویی می کنند.^{۳۴}

۱۴. موارد نمادین نشانگر تهدید و آزار و انیت گزارش شده مأموران برای ساکت نگه داشتن قربانیان هستند. خانواده آمنه شهبازی که در حین تلاش به کمک به یک معترض مجروح، به علت جراحت گلوله در ۱۷ نوامبر ۲۰۱۹ در کرج فوت کرد، مجبور به پرداخت ۴٫۵ میلیون تومان (۱۰۷۴٫۳۵ دلار) برای دریافت جسد وی شدند.^{۳۵} این خانواده همچنین از اطلاع رسانی نسبت به مرگ وی منع شدند.^{۳۶} سکینه احمدی، مادر ابراهیم کتابدار، مردی سی ساله که پس از شلیک گلوله به ناحیه قلب توسط نیروهای امنیتی در کرج کشته شد، اظهار داشت که جسد فقط پس از آن تحویل داده شد که پدر ابراهیم تعهدی برای سکوت امضا کرد.^{۳۷} در مورد دیگر، خویشاوند یک معترض که در اسلامشهر هدف شلیک قرار گرفت و کشته شد، اظهار داشت که مسئولان خانواده وی را تحت فشار قرار دادند تا به دروغ ادعا کنند که وی عضو بسیج بوده است تا جسد وی را تحویل بدهند. تصویری در رسانه های دولتی منتشر شد که طبق گزارش ها به گونه ای دستکاری شده بود تا وی را در یونیفرم نظامی نشان دهد. طبق گزارش ها، خانواده ها از کالبدشکافی کنار گذاشته شدند، از نتایج کالبدشکافی درباره سلاح های عامل مرگ اطلاعی نیافتند و قادر به انجام کالبدشکافی های مستقل نبودند.^{۳۸}

³⁴Justice for Iran, "Mockery of justice", pp. 10–12.

³⁵36 Centre for Human Rights in Iran, "Housewife killed by bullet to neck while helping wounded protestor, family forced to pay to take body", 2 December 2019; and Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 31.

³⁶37 Centre for Human Rights in Iran, "Housewife killed by bullet to neck"; and Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 31.

³⁷38 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, pp. 19–20.

³⁸39 Amnesty International, Iran: Details of 304 Deaths in Crackdown, pp. 8–10.

۱۵. برخی خانواده ها که به طور علنی درخواست اجرای عدالت کرده بودند، با اقدامات تلافی جویانه مواجه شدند، از جمله والدین پویا بختیاری که در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ در کرج توسط نیروهای امنیتی از ناحیه سر هدف شلیک قرار گرفت و کشته شد. در ۳ دسامبر ۲۰۱۹، مادر آقای بختیاری در یک مصاحبه اظهار داشت که وی به دنبال اجرای عدالت، از جمله پیگرد قانونی افراد مسئول مرگ پسرش، خواهد بود.^{۳۹} سپس وزارت اطلاعات و دفتر دادستان دو بار پدر آقای بختیاری را احضار کردند تا مراسم یادبود در مزار پسرش در ۲۶ دسامبر ۲۰۱۹ را لغو کند.^{۴۰} طبق گزارش ها، حضور سنگین عوامل امنیتی از مراسم یادبود ممانعت به عمل آورد و چندین خویشاوند بازداشت شدند.^{۴۱} در ۲۴ دسامبر ۲۰۱۹، رسانه های دولتی گزارش کردند که پدر و مادر آقای بختیاری هر دو بازداشت شده اند و یک هفته پس از آن، سخنگوی قوه قضائیه اظهار داشت که این خانواده به «اقدام علیه منافع ملی» متهم بودند.^{۴۲} اگرچه بسیاری از خویشاوندان بلافاصله پس از بازداشت آزاد شدند، طبق گزارش ها، پدر وی تا اواخر ژانویه ۲۰۲۰ در بازداشت بود. دولت ادعا کرد که آقای بختیاری توسط «اراذل و اوباشی که ضرباتی به سر وی وارد کردند» کشته شده بود، اما شواهدی در این باره ارائه نشد. مسئولان به والدین محمد داستان خواه نیز طبق گزارش ها گفته بودند که اگر به صحبت درباره مرگ پسرشان ادامه دهند، پسر دیگر خود را نیز از دست خواهند داد. پدر امیر حسین کبیری که در کرج با شلیک گلوله کشته شد نیز طبق گزارش ها عنوان شهادت را برای پسرش پذیرفت، زیرا معتقد بود این کار تنها راهی است که مسئولان با آنها کاری نخواهند داشت. سایر خانواده ها به علت مشکلات مالی وضعیت شهادت یا دیه را برای بستگان فوت کرده خود پذیرفتند.^{۴۳}

۱۶. گزارشگر ویژه نگران است که اقدامات دولت علیه خانواده های قربانیان با استانداردهای بین المللی سازگار نیستند. طبق این استانداردها خانواده های قربانیان فوت شده باید اجازه شرکت موثر در تحقیقات را داشته باشند، باید از آنان اطلاعات کسب شود و به موقع از روند تحقیقات مطلع شوند، و هرگز نباید به علت شرکت در تحقیقات یا جستجوی خویشاوندان فوت شده خود، هدف ارباب یا

³⁹40 Centre for Human Rights in Iran, "Mother of slain protestor: 'why did they shoot at my son's head'", 8 December 2019.

⁴⁰41 Centre for Human Rights in Iran, "Cemetery becomes battleground as state forces detain supporters of slain protestor", 27 December 2019; and Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, pp. 17-18.

⁴¹42 Centre for Human Rights in Iran, "Cemetery becomes battleground"; and Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, pp. 17-18.

⁴²See www.mehrnews.com/news/4805929/; and www.isna.ir/news/98101007201/.

⁴³44 Justice for Iran, "Mockery of justice", pp. 12-15.

دستگیری ها و شرایط بازداشت

۱۷. گزارشگر ویژه به شدت نگران است که مسئولان طی اعتراضات دست به دستگیری یا بازداشت گسترده زدند. اگرچه شمار دقیق دستگیری ها مشخص نیست، عضوی از کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی اظهار داشت که دست کم ۷ هزار نفر دستگیر شده اند.^{۴۵} مطابق گزارش ها، تعداد زیادی از معترضان در ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ تحت بازداشت قرار گرفتند و گفته می شود همچنان بیش از ۳۰۰ نفر در فوریه ۲۰۲۰ در آنجا در بازداشت هستند.^{۴۶} طبق گزارش ها، بسیاری از زنان معترض در زندان قرچک تحت بازداشت قرار گرفتند.^{۴۷} معترضان زندانی در ندامتگاه تهران بزرگ و زندان قرچک در بندهای فاقد تسهیلات ابتدایی نگهداری شدند، مثلاً بند ۵ در ندامتگاه یا در باشگاه زندان قرچک که فاقد سیستم تهویه یا دستشویی است.^{۴۸} در ۲۵ نوامبر ۲۰۱۹، رئیس شورای شهر ری به خبرنگاران گفت که ندامتگاه بسیار آکنده از جمعیت بود و ظرفیت اسکان جمعیت افزایش یافته زندان را نداشت.^{۴۹} گزارش ها همچنین حکایت داشتند که زندانیانی که معمولاً در بندهای زندان تحت کنترل نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و وزارت اطلاعات نگهداری می شدند، به علت تعداد بالای بازداشت شدگان جدید طی اوج اعتراضات به بندهای عمومی انتقال یافته بود.^{۵۰} تعداد کل معترضان دستگیر شده که از آن زمان به بعد آزاد شده اند، در دسترس نیست. با این حال، گزارش ها حاکی از این هستند که تعداد قابل توجهی به قید وثیقه، معمولاً پس از امضای تعهد مبنی بر عدم اعتراض یا با رقم وثیقه بالا، آزاد شدند. بر اساس گزارش ها، رقم وثیقه ها در برخی موارد از ۲۰۰ میلیون تومان (۱۲,۸۰۰ دلار) تا بالغ بر ۱ میلیارد تومان (۶۴,۰۰۰ دلار) بود. دولت اظهار داشت که تنها افرادی که به اتهام اعمال

⁴⁴ 45 The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death, para. 35–36.

⁴⁵ 46 See www.entekhab.ir/fa/news/514774/; and Negar Mortazavi, “Iran protests: over 300 killed and thousands arrested in violent crackdown, Amnesty says”, Independent, 16 December 2019.

⁴⁶ 47 Centre for Human Rights in Iran, “Detained protestors in Iran: beaten, tortured, forced to ‘confess’”, 10 February 2020.

⁴⁷ 48 Human Rights Activists News Agency, “Qarchak prison; a list of political prisoners and prison conditions”, 2 March 2020.

⁴⁸ 49 Centre for Human Rights in Iran, *Gunning Them Down*, p. 35.

⁴⁹ 50 See www.imna.ir/news/398044/; and <https://aftabnews.ir/fa/news/623304/>.

⁵⁰ 51 Centre for Human Rights in Iran, “Initial reports show thousands arrested in Iran’s crackdown on November protests”, 19 November 2019.

جنایی دستگیر شدند، همچنان تحت بازداشت هستند و تضمینات دادرسی منصفانه به آنان ارائه شده بود.

بازداشت در محل نامعلوم

۱۸. خانواده ها طبق گزارش ها از دسترسی به اطلاعات درباره مکان خویشاوندان دستگیر شده خود طی اعتراضات محروم شدند. در ۲۱ نوامبر ۲۰۱۹، به افراد متقاضی اطلاعات درباره خویشاوندان خود در بازداشتگاه وزارت اطلاعات در تبریز گفته شد که ماموران قضایی تنها «در صورت ضرورت» به ارائه اطلاعات خواهند پرداخت، در حالی که دفتر دادستان عمومی در زندان اوین در ۲۲ نوامبر ۲۰۱۹ اظهار داشت که خانواده ها نباید تا مدت دو هفته برای پرس و جو درباره خویشاوندان خود مراجعه کنند.^{۵۱} این اقدامات با استانداردهای بین المللی سازگار نیستند که اشعار دارند خانواده ها یا وکلای بازداشت شدگان باید فوراً از مکان آنان مطلع شوند.^{۵۲} خانواده ها همچنین طبق گزارش ها، در صورت تداوم پرس و جو درباره خویشاوندان خود، با تهدیداتی از جانب ماموران مواجه شدند. تا فوریه ۲۰۲۰، خانواده های بسیاری از ۴۰۰ معترض بازداشت شده از شهرهای اهواز، ماهشهر و خرمشهر طبق گزارش ها همچنان اطلاعی درباره مکان خویشاوندان خود ندارند. گزارش ها نشان می دهند که این افراد، از جمله کودکان، به علت به اشتراک گذاری اخبار و ویدئو درباره اعتراضات، در بازداشت به سر می برند. هیچ اطلاعات دیگری درباره وضعیت یا مکان بازداشت شدگان در دسترس نیست، جز اینکه آنان توسط نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران یا وزارت اطلاعات نگهداری می شدند.^{۵۳} کمیته حقوق بشر اظهار داشته است که ناپدید شدن های اجباری یک «نوع بسیار شدید از بازداشت خودسرانه» را تشکیل می دهد (رجوع شود به CCPR/C/GC/35، بند ۱۷). دولت اظهار داشت که طبق آیین دادرسی کیفری، ضابطین قضایی ملزم هستند که ارتباط بازداشت شدگان را با خانواده آنان درباره بازداشت آنان تسهیل کنند.

⁵¹52 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 35; and www.radiozamaneh.com/475983.

⁵²53 Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance.

⁵³54 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 37.

رفتار در بازداشت

۱۹. گزارشگر ویژه از بابت گزارش های مبنی بر ممانعت از درمان پزشکی، شکنجه و سایر بدرفتاری ها و اعترافات اجباری معترضان بازداشت شده، بسیار آشفته است. تصاویر ویدئویی که ابتدا در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ به صورت آنلاین منتشر شدند، نشان می دهند که بازداشت شدگان دستبند به دست مورد ضرب و شتم نیروهای امنیتی در پاسگاه پلیس معالی آباد در شیراز قرار گرفتند. در سایر گزارش ها ادعا شده است که صدها معترض، از جمله کودکان، در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ به زندان رجائی شهر در کرج برده شدند. بازداشت شدگان در حالت دست بسته و چشم بسته هر روز شلاق خوردند و با ضربات دست و باتون مضروب شدند. معترضان دستگیر شده که طی اعتراضات توسط گلوله زخمی شده بودند، طبق گزارش ها به جای بیمارستان به زندان منتقل شدند.

۲۰. گزارش ها وجود الگویی گسترده در مأموران را تایید می کند که برای گرفتن اعترافات غلط از شکنجه استفاده می کنند. سه بازداشت شده جداگانه از شهرهای تهران، تبریز و اهواز همگی ادعاهای مشابهی را مطرح کردند که بازجویان آنان را برای مثال با دست، باتوم و شوک الکتریکی مضروب کردند و اینکه بازجویان سعی داشتند که آنان را وادار به اعتراف به این موضوع کنند که نهادهایی خارج از جمهوری اسلامی ایران این اعتراضات را تحریک کرده اند.^{۵۴} معترضانی که بین ۱۶ و ۲۰ نوامبر ۲۰۱۹ در سندانج دستگیر شدند نیز طبق گزارش ها شکنجه شدند و فردی بازداشت شده استفاده طولانی از حبس انفرادی، محرومیت از غذا و خواب، استفاده از شوک الکتریکی و شلاق زدن جمعی به حالت برهنه را گزارش کرده است.^{۵۵} همچنین گزارش شد که فردی بازداشت شده در بازداشتگاهی نزدیک کرج سه بار در معرض اعدام نمایشی با دار در زمان بازداشت قرار گرفته است. یک وکیل نماینده معترضان ادعا کرد که تنها مبنای پیگرد حقوقی موکلان وی حضور آنان در اعتراضات و اعترافات اجباری آنان است.^{۵۶} دولت در پاسخ گفته است که قانون اساسی و قانون مجازاتپ ایران شکنجه را ممنوع و آن را جرم قلمداد می کند.

⁵⁴55 Centre for Human Rights in Iran, "Detained protestors in Iran".

⁵⁵56 See <https://bit.ly/3asdSg5>.

⁵⁶57 Centre for Human Rights in Iran, *Gunning Them Down*, p. 36.

بازداشت کودکان

۲۱. گزارشگر ویژه خصوصاً درباره گزارش های حاکی از بازداشت و بدرفتاری با کودکان نگران است. تعداد کودکان بازداشت شده مشخص نیست. طبق یک گزارش، دست کم ۱۰۲۱ کودک طی این اعتراضات در جمهوری اسلامی ایران دستگیر شدند.^{۵۷} در دسامبر ۲۰۱۹، گزارش هایی از شیراز نشان داد که ارقام بالای وثیقه برای کودکان بازداشت شده، تعیین شده بود و کودکان متعلق به خانواده های فقیرتر که قادر به پرداخت آن نبودند، در بازداشت باقی ماندند. همچنین در ماه دسامبر، یک سازمان دارای ارتباطات نزدیک با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی گزارش داد که ۱۶۶ کودک توسط وزارت اطلاعات نگهداری می شوند.^{۵۸} در میانه ژانویه ۲۰۲۰، رئیس سازمان زندان ها بیان کرد که تنها شمار اندکی از کودکان در بازداشت بوده و در مراکز بازداشت نوجوانان نگهداری می شدند.

۲۲. بازداشت شدگان کودک طبق گزارش ها متحمل شکنجه و بدرفتاری شدند. در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹، یک پسر ۱۶ ساله طبق گزارش ها توسط نیروهای امنیتی در سنندج بازداشت شد و به مکان ناشناخته ای منتقل شد که در آن از ارتباط وی با خانواده اش ممانعت به عمل آمد. طبق گزارش ها، طی بازجویی های روزانه و پیش از انتقال شب هنگام به مرکز بازداشت نوجوانان، وی مورد ضرب و شتم قرار می گرفت.^{۵۹} این فرد پس از آن با قرار وثیقه آزاد شد. سه پسر طبق گزارش ها در بازداشتگاه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در مریوان، استان کردستان با باتوم مورد سوء استفاده جنسی قرار گرفتند.^{۶۰} بازداشت شدگان کودک در یک مرکز در اهواز به علت ازدحام جمعیت مجبور شدند که سلول را با بازداشت شدگان بزرگسال شریک شوند. دولت اظهار داشت، طبق قانون، الزامی است که افراد زیر ۱۸ سال در بخش های جداگانه متناسب با سن و جرم اتهامی نگهداری شوند. گزارشگر ویژه تأکید می کند که طبق کنوانسیون حقوق کودک، بازداشت کودکان باید آخرین اقدام و برای کوتاه ترین دوره زمانی ممکن باشد (رجوع شود به CRC/C/GC/24، بند ۷۳). بازداشت طولانی پیش از محاکمه و شکنجه برای گرفتن اعتراف، نقض فاحش حقوق بشر قلمداد می شوند (همان، بند های ۵۸ و ۸۶).

⁵⁷ Submission by Abdorrahman Boroumand Centre for Human Rights in Iran.

⁵⁸ 59 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 38.

⁵⁹ 60 See <https://bit.ly/2RuKz3J>.

⁶⁰ 61 See <http://kurdistanhumanrights.net/fa/?p=11226>.

محکومیت ها و احکام

۲۳. اعترافات به دست آمده تحت شکنجه و بدرفتاری مبنای محکومیت ها و احکام سنگین در دادرسی های معترضان نوامبر ۲۰۱۹، از جمله حبس و مجازات مرگ، بوده اند. یک مثال بارز به امیر حسین مرادی، سعید تمجیدی و محمد رجبی مربوط است که شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب اسلامی در ۲۲ فوریه ۲۰۲۰ آنان را به مرگ محکوم کرد. این سه مرد محکوم به «شرکت در تخریب و آتش سوزی با هدف مخالفت با جمهوری اسلامی»، «خروج غیرقانونی از کشور» و «سرقت مسلحانه همراه با آزار و اذیت در شب» به علت اعتراض در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ در تهران بودند. آقای مرادی در ۱۹ نوامبر ۲۰۱۹ دستگیر شد و به مدت یک ماه در حبس انفرادی نگهداری شد که طی این زمان مورد سوءاستفاده فیزیکی قرار گرفت، با محرک الکتریکی شوک داده شد، از شکستگی دنده رنج برد و به حبس های انفرادی بیشتر در صورت عدم اعتراف تهدید شد. طبق گزارش ها، آقای تمجیدی و آقای رجبی بعد از برگرداندن شدن به جمهوری اسلامی ایران پس از فرار، به زندان اوین برده شدند که در آنجا پس از ضرب و جرح به اعتراف و ادان شدند.^{۶۱} این سه نفر طی بازجویی های خود از دسترسی به وکیل منع شدند و حقوق دادرسی عادلانه آنان در محاکمه ژانویه ۲۰۲۰ نقض شد.^{۶۲} این سه نفر به علت «شرکت در تخریب و آتش سوزی با هدف مخالفت با جمهوری اسلامی» به مرگ و همچنین به احکام شلاق و زندان محکوم شدند.^{۶۳} گزارشگر ویژه بسیار نگران است که دیوان عالی احکام آنان را در ۱۴ جولای ۲۰۲۰^{۶۴} بر مبنای مدارک حاصل تحت شکنجه و پس از دادرسی ناعادلانه، تایید کرد.

۲۴. رضوانه احمدخانیگی، مدافع حقوق بشر، توسط یک شعبه از دادگاه انقلاب اسلامی در تهران به شش سال زندان با اتهامات امنیت ملی به علت شرکت در اعتراضات نوامبر محکوم شد. دولت اعلام کرد که این تصمیم اولیه قابل فرجام خواهی است. خانم احمدخانیگی در ۱۸ نوامبر ۲۰۱۹ دستگیر و در بازداشتگاه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در حبس انفرادی نگه داشته شد. پس از هفته ها حبس انفرادی و تهدید علیه او و خانواده اش، وی مجبور به اعتراف شد. وی تا زمان آغاز دادرسی، از دسترسی به وکیل منع شد که باعث گردید وکیل وی قادر به آماده سازی دفاعیه نباشد. اعتراف اجباری تنها مبنای محکومیت وی

⁶¹ 62 Human Rights Activists New Agency, "Three arrestees of November protests were sentenced to death", 22 February 2020.

⁶² 63 See communication No. UAIRN 7/2020, 7 April 2020.

⁶³ Human Rights Activists New Agency, "Three arrestees of November protests".

⁶⁴ 65 Michael Safi, "Outcry after Iran's judiciary upholds death penalty for three protesters", The Guardian, 15 July 2020.

بود. دولت ادعا کرد که خانم احمدخان‌بیگی در ابتدا از انتخاب وکیل امتناع کرد، اما ادعا کرد که او متعاقب آزادی در مرحله پیش دادرسی در مارس ۲۰۲۰، وکیل استخدام کرد. علی عبدلی، فعال جامعه مدنی، در ۱۷ نوامبر ۲۰۱۹ در شیراز، استان فارس در یک اعتراض شرکت کرد. وی پس از شکنجه و به زور وادار به اعتراف شد که مبنای حکم یک سال زندان به علت تبلیغ علیه حکومت در ژانویه ۲۰۲۰، همراه با تعلیق اتهامات جدی تر گردید. در ۱۸ نوامبر ۲۰۱۹، آقای عبدلی در محل کار دستگیر و به بازداشتگاه وزارت اطلاعات برده شد و به مدت ۴۸ روز در آنجا در حبس انفرادی به سر برد. در پنج روز اول و پیش از آغاز پرس و جو درباره ارتباط وی با رسانه های خارجی، مورد ضرب و شتم قرار گرفت و به وی داروهای خستگی آور خورانده شد. از وی در شرایط تحت اثر داروها درخواست شد تا اقرارنامه را امضا کند. وی همچنین متحمل شوک های الکتریکی به شقیقه هایش شد. او زمانی با اعتراف موافقت کرد که همسر و کودکش بازداشت شدند. وی همچنین به استودیوی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران برده شد تا اعترافات وی ضبط شود. دولت ادعا کرد که وی پس از آن، اتهامات را انکار کرد.

۲۵. همچنین گزارش شده است که افراد تحت پیگیری قانونی به علت شرکت در اعتراضات نوامبر از حق داشتن وکیل محروم شدند. یک مورد نمادین به عارف زارعی مربوط است که محکومیت وی به دادرسی باز می گردد که در آن رئیس دادگاه طبق گزارش ها به خانواده وی گفته بود که زحمت استخدام وکیل را نکشند، زیرا این کار کمکی نخواهد کرد. افزون بر این، یکی از خویشاوندان آقای زارعی توسط قاضی از جلسه دادرسی اخراج شد، زیرا قاضی اظهار داشت که خانواده یا وکلای زندانیان سیاسی حق حضور در جلسه را ندارند. دولت اظهار داشت که دادرسی عادلانه از جمله حق انتخاب یک وکیل، قبل و بعد از دادگاه اعمال می شود. طبق گزارش های غیررسمی، تا ۳۰ آوریل ۲۰۲۰ دست کم ۷۵ حکم علیه معترضان صادر شده است.

۲۶. گزارشگر ویژه به دولت جمهوری اسلامی ایران یادآور می شود که حبس و مجازات مرگ به خاطر اجرای حق آزادی بیان و اجتماع نقض جدی حقوق بشر به شمار می آید.^{۶۵} علاوه بر این، اعترافات اجباری نقض جدی ماده ۷ و ۱۴ از میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی^{۶۶} هستند، و اگر اعتراف اجباری مبنای حکم مرگ باشد، نقض حق حیات نیز به شمار می آید.^{۶۷} طی دور سوم بررسی

⁶⁵ See CCPR/C/GC/35, para. 17.

⁶⁶ See CCPR/C/GC/32, para. 60.

⁶⁷ See CCPR/C/GC/36, para. 54.

ادواری جهانی، دولت شش توصیه‌ی مربوط به حقوق دادرسی عادلانه را به طور کامل یا بخشی از آن‌ها را پذیرفت. تنها سه توصیه درباره‌ی منع یا تحقیق درباره‌ی ادعاهای شکنجه‌موردپذیرش کامل یا جزئی قرار گرفتند و تنها بخشی از یک توصیه درباره‌ی تصویب کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیر انسانی یا تحقیر آمیز پذیرفته شد.

اعتراضات ژانویه ۲۰۲۰

۲۷. گزارشگر ویژه نگران گزارش‌هایی است که نیروهای امنیتی طی اعتراضات در چندین شهر ایران در ژانویه ۲۰۲۰ به زور بی‌رویه متوسل شدند. این اعتراضات پس از آن رخ دادند که دولت پذیرفت موشک‌های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی پرواز ۷۵۲ هواپیمایی بین‌المللی اوکراین را سرنگون کردند و همه ۱۷۶ سرنشین آن را کشتند.^{۶۸} دولت اظهار داشت که به علت تنش‌های نظامی منطقه موشک‌ها به اشتباه شلیک شده بودند.^{۶۹} معترضان از فقدان اعتماد به مدیریت حادثه توسط دولت سخن گفتند، آن‌ها پس از این که پیش از پذیرش مسئولیت در ۱۱ ژانویه ۲۰۲۰، به مدت سه روز شلیک به هواپیما را انکار کرده بود. شواهد عینی و تصاویر ویدئویی نشان دادند که در ۱۱ و ۱۲ ژانویه ۲۰۲۰ نیروهای امنیتی با شلیک ساچمه‌های تیز، گلوله‌های پلاستیکی و گاز اشک‌آور و ایجاد جراحت، مجدداً از زور بی‌رویه علیه معترضان استفاده کرده بودند. نیروهای امنیتی همچنین اقدام به استفاده از اسپری فلفل و باتوم و شلیک گاز اشک‌آور در فضای بسته ایستگاه مترو تهران کردند. معترضان مجروح یا انتخابی می‌کردند که به بیمارستان نروند و یا به خاطر ترس از دستگیری پذیرش نشدند. نیروهای امنیتی طبق گزارش‌ها حضور قوی در بیمارستان‌ها داشتند و سعی می‌کردند برخی از معترضان را به بیمارستان‌های نظامی منتقل کنند.^{۷۰} دانشجویان معترض در برخی دانشگاه‌ها نیز طبق گزارش‌ها دستگیر شدند و مورد حمله قرار گرفتند. رئیس پلیس تهران اظهار داشت که نیروهای امنیتی به معترضان شلیک نکردند زیرا دستور داشتند که خویشتن داری نشان دهند.^{۷۱} در ۱۴ ژانویه ۲۰۲۰، قوه قضائیه اظهار داشت که تقریباً ۳۰ نفر

⁶⁸Babak Dehghanpisheh and Alexander Cornwell, “Disastrous mistake”: Iran acknowledges shooting down Ukrainian airliner”, Reuters, 10 January 2020; and ABC News, “Iran admitted to shooting down Ukraine International Airlines flight 752 in Tehran, so what do we know about the crash?”, 9 January 2020.

⁶⁹70 Dehghanpisheh and Cornwell, “Disastrous mistake”.

⁷⁰71 Amnesty International, “Iran: scores injured as security forces use unlawful force to crush protests”, 15 January 2020.

⁷¹72 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, pp. 47–49.

دستگیر شدند،^{۷۲} هرچند طبق سایر گزارش‌ها تعداد آنان حداقل ۵۰۰ نفر بود.^{۷۳} تقریباً ۳۰۰ معترض دستگیر شده طبق گزارش‌ها به ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ برده شدند. معترضان بازداشت شده طی اعتراضات ژانویه طبق گزارش‌ها متحمل بدرفتاری شدند^{۷۴}، در حبس مجرد و بدون ارتباط با بیرون زندان نگهداری شدند و احکام طولانی دریافت کردند.^{۷۵}

۲۸. گزارشگر ویژه به شدت نگران استفاده بی سابقه از زور و بازداشت معترضان مسالمت آمیز در نوامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰ و ادامه روند جمهوری اسلامی ایران در سرکوب اجرای مشروع آزادی بیان و اجتماع است.

۳. مروری بر وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

الف. مجازات مرگ

۲۹. گزارشگر ویژه نگران ارقام بالای اعدام در جمهوری اسلامی ایران و کاربرد احکام مرگ منجر به محرومیت خودسرانه از حیات است. ماده ۶ از میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی تصریح می کند که کشورهای که مجازات مرگ را لغو نکرده اند، فقط می توانند آن را علیه افراد مقصر در «شدیدترین» جرائم اجرا کنند. کمیته حقوق بشر همواره این جرائم را به معنای قتل عمد تعبیر کرده است (رجوع شود به CCPR/C/GC/36، بند های ۵ و ۳۵). مسئولین در جمهوری اسلامی ایران به اعمال مجازات مرگ خارج از این تعریف ادامه می دهند، برای مثال در روابط جنسی توافقی و تخلفات در حوزه مبهمی مانند فساد فی الارض که کاربرد آن اختیار گسترده ای را به قضات می دهد. دولت اظهار داشت که طبق قوانین حقوقی ایران، طیف «شدیدترین جرائم» محدود، مشخص و شامل جرائمی است که افراد، نفع عمومی و امنیت ملی را تهدید می کنند. گزارشگر ویژه از این بابت نیز نگران است که از مجازات مرگ در دادرسی هایی استفاده شود که حق دادرسی عادلانه طبق ماده ۱۴ از میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی را نقض

⁷²73 See www.isna.ir/news/98102418714/.

⁷³74 Centre for Human Rights in Iran, *Gunning Them Down*, p. 45.

⁷⁴75 Amnesty International, "Iran: scores injured as security forces".

⁷⁵76 See www.hra-news.org/2020/hranews/a-24554/; and Human Rights Watch, "Iran: prosecutions for protests about plane-downing", 8 May 2020.

می‌کنند. طبق گزارش‌ها، حداقل ۲۸۰ نفر در سال ۲۰۱۹ اعدام شدند^{۷۶} و تا ۲۳ آوریل ۲۰۲۰ تعداد آنان دست‌کم ۸۴ نفر بود.^{۷۷} از میان اعدام‌های گزارش‌شده در سال ۲۰۱۹، حداقل ۳۰ مورد به علت اتهامات مربوط به مواد مخدر با افزایش ۶ موردی نسبت به سال ۲۰۱۸ و دست‌کم ۹ مورد به علت فساد فی الارض و محاربه بودند. در مجموع، ۱۳ اعدام در ملاء عام نیز در سال ۲۰۱۹ رخ دادند.^{۷۸}

اعدام کودکان بزه‌کار

۳۰. گزارشگر ویژه از این موضوع متأسف است که کودکان بزه‌کار همچنان در جمهوری اسلامی ایران اعدام می‌شوند، از جمله در حداقل ۴ مورد در سال ۲۰۱۹ به خاطر ادعای مبنی بر ارتکاب قتل در حالی که زیر ۱۸ سال داشتند.^{۷۹} دست‌کم دو کودک بزه‌کار طبق گزارش‌ها تا به حال در سال ۲۰۲۰ اعدام شده‌اند و یک مورد دیگر محکوم به اعدام به علت ضرب و جرح جان‌داده است. در ۲۱ آوریل ۲۰۲۰، شایان سعیدپور پس از محکومیت به ارتکاب قتل هنگامی که کمتر از ۱۸ سال داشت در زندان سقز، کردستان اعدام شد. ادعا می‌شود دادگاه‌ها سن وی را در زمان تخلف در نظر نگرفتند یا این موضوع را لحاظ نکردند که ناتوانی‌های روانی-اجتماعی بدین معناست که وی به بلوغ فکری کافی نرسیده بود و طبق ماده ۹۱ از قانون کیفری نباید به مجازات مرگ محکوم می‌شد. پس از فرار آقای سعیدپور از زندان طی اعتراضات مربوط به کوید-۱۹ در مارس ۲۰۲۰، یک دادستان دولتی طبق گزارش‌ها خانواده قربانی را تحت فشار برای تقاضای مرگ وی قرار داد.^{۸۰} دولت اظهار داشت که با توجه به اینکه آقای سعیدپور یک کودک بزه‌کار است، مسئولین قضایی تلاش کرده بودند تا برای اعطای عفو از خانواده قربانی مداخله کنند. در ۱۸ آوریل ۲۰۲۰، مجید اسماعیل زاده در زندان اردبیل اعدام شد. وی بنا بر گزارش‌ها بر مبنای اعتراف اجباری حاصل از شکنجه و در حالی که گزارش‌های ضد و نقیض درباره علت مرگ وجود داشت، محکوم به ارتکاب قتلی بود که طبق گزارش‌ها در ۱۶ سالگی مرتکب آن شده

⁷⁶Iran Human Rights and Together against the Death Penalty, Annual Report on the Death Penalty in Iran 2019 (2020), p. 7.

⁷⁷Iran Human Rights, "Iran 2020: 84 executions in less than four months/33 during coronavirus pandemics", April 2020..

⁷⁸Iran Human Rights and Together against the Death Penalty, Annual Report on the Death Penalty in Iran 2019, p. 7 and 29.

⁷⁹Ibid.

⁸⁰OHCHR, "United Nations rights experts appalled by Iran's execution of child offender", 21 April 2020.

بود.^{۸۱} در ۲ آوریل ۲۰۲۰، دانیال زین العابدینی از جراحات حاصل از ضرب و جرح توسط ماموران در زندان های مهاباد و میاندوآب در ۲۸ مارس ۲۰۲۰ و پس از شورش های مرتبط با کووید-۱۹، درگذشت.^{۸۲} دولت اظهار داشت که نتایج کالبدشکافی با این ادعاها مغایرت داشتند. وی به علت ارتکاب قتل طبق گزارش ها در سن ۱۷ سالگی، حکم اعدام دریافت کرده بود.^{۸۳}

۳۱. میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون حقوق کودک تحمیل مجازات مرگ به علت ارتکاب جرائم توسط افراد زیر ۱۸ سال در زمان تخلف ادعایی را به صورت مطلق ممنوع می دانند. با این وجود، طبق قوانین حقوقی ایران، مجازات مرگ می تواند علیه دختران دارای ۹ سال قمری و پسران دارای ۱۵ سال قمری به علت قصاص (کیفر به مثل) یا جرائم حدود (جرائمی که مجازات آنان مشخص و معین هستند) مانند قتل و زنا اعمال شود. اگرچه ماده ۹۱ از قانون مجازات قصد داشت که صدور مجازات اعدام علیه کودکان بزهکار را کاهش دهد، نقائص سابق در این ماده و کاربرد آن، چنانچه در گزارش های قبلی شرح داده شده است، باقی هستند (رجوع شود به A/HRC/40/67). دولت ادعا کرد که ماده ۹۱ بسیاری از افراد را از قصاص نجات داده است، هرچند ارقامی در این باره ارائه نکرد. از زمانی که ماده ۹۱ در سال ۲۰۱۳ اجرایی شد، اعدام دست کم ۳۳ کودک بزهکار رخ داده است و دست کم ۹۰ کودک بزهکار در انتظار اعدام به سر می برند. دولت اظهار داشت که کمیسیون آشتی تلاش های گسترده ای انجام می دهد تا خانواده های قربانیان را به پذیرش دیه (پول خون) و چشم پوشی از اجرای مجازات مرگ تشویق نماید. دولت گزارش کرد که قوه قضائیه کارگروهی با عنوان «جلوگیری از مجازات اعدام» تشکیل داده بود تا بتواند برای دریافت رضایت خانواده ها و چشم پوشی از قصاص، در دادرسی ها مداخله کند. گزارشگر ویژه از این موضوع اظهار تاسف می کند که طی بررسی ادواری جهانی شورای حقوق بشر، جمهوری اسلامی ایران فقط از یک مورد از ۲۳ توصیه درباره لغو مجازات مرگ برای کودکان بزهکار حمایت ناقص به عمل آورد و فقط بخشی از دو مورد از ۳۹ توصیه درباره لغو مجازات مرگ یا محدود کردن آن به شدیدترین جرائم حمایت کرد. وی توصیه های گزارش های قبلی را تکرار می کند،^{۸۴} از جمله اینکه جمهوری اسلامی ایران مجازات مرگ را متوقف کند و احکام مرگ برای افرادی که زمان جرم ادعایی زیر ۱۸ سال هستند

⁸¹82 See <https://iranhr.net/fa/articles/4233/>.

⁸²83 Rupert Colville, Spokesperson for the United Nations High Commissioner for Human Rights, press briefing note on Iran, 3 April 2020.

⁸³84 Amnesty International, "Iranian teenager at risk of execution", 18 June 2019

⁸⁴See A/HRC/40/67.

را ممنوع کند.

ب. حقوق مرتبط با آزادی و دادرسی عادلانه

وکلا و مدافعان حقوق بشر

۳۲. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران گزارش‌هایی درباره آزار و اذیت، حبس و بدرقتاری در زندان با وکلا و مدافعان حقوق بشر است. در ۲۴ دسامبر ۲۰۱۹، نرگس محمدی طبق گزارش‌ها در تلافی اقدام وی مبنی بر آغاز اعتراضات صلح‌آمیز در زندان اوین علیه اقدامات نیروهای امنیتی طی اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹، به اجبار مسئولان زندان به زندان زنجان منتقل شد.^{۸۵} در طی انتقال اجباری، مسئولان زندان به صورت کلامی و فیزیکی با او بدرقتاری کردند که باعث بریدگی جدی دست و جراحت شانه وی شد. از زمان انتقال، سایر زندانیان در زندان زنجان طبق گزارش‌ها تشویق به تهدید وی به سکوت شده‌اند.^{۸۶} دولت اظهار داشت که شرایط عمومی خانم محمدی «از لحاظ پزشکی قابل قبول» بود و اینکه وی از افراد محکوم به جرائم خشونت‌بار جدا شده بود. شرایط سهیل عربی، مدافع حقوق بشر که در حال گذراندن محکومیت هفت سال و نیم زندان است، نیز به شدت نگران کننده است. آقای عربی در ۱۳ مارس ۲۰۲۰ اعتصاب غذا و آب را در اعتراض به بازداشت خود در ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ و همچنین محرومیت از درمان پزشکی و شرایط بد زندان آغاز کرد. آقای عربی پس از آغاز اعتصاب غذای خود در اواخر آوریل ۲۰۲۰ تحت جراحی قرار گرفت که به علت اثرات ناشی از اعتصاب غذای قبلی وی ضرورت داشت. گزارشگر ویژه در عین توجه داشتن به عمل جراحی، نگران این است که آقای عربی پیش از موعد به زندان برگردانده شد و از دوره زمانی بهبود مناسب محروم شد. دولت اظهار می‌کند که عمل وی در ۱۸ مارس ۲۰۲۰ انجام شده بود و وی پنج ساعت بعد به بازداشت برگشت. همچنین گزارش شده بود که آقای عربی درمانی به علت سایر شرایط وخیم دریافت نکرده بود و به علت اتهامات نامشخص جدید در بازداشتگاه‌های تحت اداره سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بازجویی شده بود.

⁸⁵86 Centre for Human Rights in Iran, "They know that moving her to this prison could kill or paralyze a human rights activist", 27 December 2019; and Amnesty International, "Activist reports ill-treatment in prison", 13 February 2020.

⁸⁶87 Centre for Human Rights in Iran, "They know that moving her to this prison"; and Amnesty International, "Activist reports ill-treatment".

۳۳. امیرسالار داوودی، وکیل حقوق بشر از درخواست تجدیدنظر برای محکومیت های خود در ژوئن ۲۰۱۹ مبنی بر اتهامات مرتبط با امنیت ملی و در اعتراض به احکام زندان و شلاق خودداری کرد.^{۸۷} طبق قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران، او باید ۱۵ سال در زندان به سر ببرد. محکومیت های وی از مصاحبه با رسانه های غیر ایرانی و اداره یک کانال تلگرام برای وکلا نشأت می گیرند.^{۸۸} نسرين ستوده که همچنان در زندان اوین زندانی است نیز در ۱۷ مارس ۲۰۲۰ در اعتراض به امتناع مسئولین از تضمین آزادی موقت بسیاری از زندانیان عقیدتی طبق بخشنامه های مرتبط با کووید-۱۹ دست به اعتصاب غذا زد.^{۸۹}

شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه

۳۴. گزارشگر ویژه به آزادی موقت برخی از شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه از جمله نازنین زاغری-راتکلیف، دارای ملیت ایرانی-بریتانیایی در ۱۷ مارس ۲۰۲۰ بر اساس اقدامات مسئولین در زمینه کووید-۱۹ اشاره می کند. در ۲۰ می ۲۰۲۰، آزادی تحت نظارت و مشروط خاتم زاغری-راتکلیف تا زمان تصمیم گیری درباره درخواست عفو وی تمدید شد.^{۹۰} گزارشگر ویژه از تلاش گزارش شده دولت مبنی بر تضمین عفو و آزادی وی استقبال می کند، اما نگران گزارش ها درباره تأخیرها و موانع، به رغم واجد شرایط بودن وی برای عفو است.^{۹۱} اگرچه آزادی شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه مورد استقبال است، آزادی برخی افراد بر اساس مبادله زندانیان نگرانی ها را درباره صحیح بودن ادعاها علیه افراد بازداشت شده افزایش می دهد.

۳۵. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران شرایط سایر زندانیان با ملیت خارجی و دارای تابعیت دوگانه از جمله احمدرضا جلالی، مسعود مصاحب، کامیل احمدی، کامران قادری، مراد طاهباز و سیامک نمازی

⁸⁷ Centre for Human Rights in Iran, "Lawyer protests unjust sentence by refusing sham appeal process, demands judicial review", 16 November 2019.

⁸⁸ 89 Amnesty International, "Jailed lawyer on hunger strike", 18 February 2020.

⁸⁹ 90 Nasrin Sotoudeh, "Jailed Iranian activist Nasrin Sotoudeh writes a plea for peace on International Women's Day", Time, 6 March 2020.

⁹⁰ 91 Patrick Wintour, "Nazanin Zaghari-Ratcliffe to stay out of prison until Iran decides on fate", The Guardian, 20 May 2020.

⁹¹ 92 Donna Ferguson, "Revolutionary guards block clemency for Nazanin Zaghari-Ratcliffe", The Guardian, 30 May 2020.

است. باقر نمازی طبق گزارش ها در مرخصی پزشکی به سر می برد، اما اجازه ترک جمهوری اسلامی ایران را ندارد. آقای مصاحب، فرد ایرانی-اتریشی، در ۲۰ می ۲۰۲۰ به ۱۰ سال زندان به جرم جاسوسی محکوم شد. نقض شدید دادرسی عادلانه در مورد وی گزارش شده است، از جمله محرومیت از حق نمایندگی توسط وکیل خویش، اعترافات اجباری تحت شرایط استفاده از زور و از پیش تعیین شدن حکم. آقای جلالی، دارای ملیت ایرانی-سوئدی، پس از اینکه وکلای وی در می ۲۰۲۰ از رد تقاضای اعاده دادرسی مطلع شدند، هر زمان احتمال دارد تأیید حکم اعدام توسط قوه قضائیه را دریافت کند. آقای جلالی در اکتبر سال ۲۰۱۷ و بر مبنای اعتراف اجباری، برای «فساد فی الارض» به مرگ محکوم شد. آقای طاهباز، شهروند ایرانی-بریتانیایی-آمریکایی و فعال محیط زیست بر مبنای اتهامات جاسوسی همراه با سایر اعضای مؤسسه حیات وحش میراث پارسیان در نوامبر ۲۰۱۹، به ۱۰ سال زندان محکوم شد.^{۹۲} در فوریه ۲۰۲۰، دادگاه تجدیدنظر طبق گزارش ها محکومیت ها و احکام وی را تأیید کرد.^{۹۳} این افراد و سایر شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه بازداشت شده بر اساس بخشنامه های مسئولین درباره کووید-۱۹ آزاد نشدند، از جمله افرادی که به علت سن و وضع سلامت خود در گروه های پرخطر جای می گیرند.^{۹۴} دولت در آخرین بررسی ادواری جهانی خویش بخشی از یکی از سه توصیه درباره شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه را پذیرفت. گزارشگر ویژه از جمهوری اسلامی ایران می خواهد که پرونده های مربوط به شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه را مورد بررسی مجدد قرار دهد و آنانی را که به طور خودسرانه بازداشت شده اند، فوراً آزاد نماید.

ج. حق آزادی عقیده و بیان

۳۶. گزارشگر ویژه نگران گزارش های حاکی از تهدید، بازداشت و زندانی شدن افرادی است که به صورت صلح آمیزی در حال اعمال حقوق خویش مبنی بر آزادی عقیده و بیان، از جمله به صورت آنلاین هستند، مانند روزنامه نگاران و افرادی که در امور سیاسی و عمومی مشارکت می کنند.

⁹²93 Centre for Human Rights in Iran, "Six conservationists sentenced to long prison terms in Iran after two years behind bars", 20 November 2019.

⁹³94 Human Rights Watch, "Iran: environmentalists' unjust sentences upheld", 19 February 2020.

⁹⁴95 OHCHR, "Iran urged to immediately release prisoners of conscience and dual and foreign nationals at risk of COVID-19", 17 April 2020.

شورای عالی امنیت ملی از ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ دسترسی به اینترنت در سطح ملی را به مدت یک هفته طی اعتراضات نوامبر محدود کرد، به طوری که نرخ اتصال به ۵ درصد سطح معمولی کاهش یافت.^{۹۵} این قطع اینترنت دسترسی به اطلاعات در خارج از جمهوری اسلامی ایران دربارهٔ موارد نقض طی اعتراضات را محدود کرد. خطوط اینترنت ثابت و تلفن همراه به ترتیب تا ۲۱ و ۲۷ نوامبر به صورت تدریجی بازگشتند، اما محدودیت ها در سیستان و بلوچستان تا ۵ دسامبر ادامه داشت.^{۹۶} دولت اظهار داشت که برخی از محدودیت ها به منظور ممانعت «عناصر هدایت کنندهٔ شورش ها» از ارسال دستورات، به طور موقت اعمال شدند. خارج از این اعتراضات، مدافعان آزادی بیان آنلاین همچنان هدف قرار می گیرند. پیام درفشان، وکیل، طبق گزارش ها در ژانویهٔ ۲۰۲۰ پس از محکومیت به «توهین به رهبر» به مدت دو سال از وکالت منع و به زندان محکوم شد.^{۹۷} این محکومیت طبق گزارش ها در تلافی پویش وی علیه ممنوعیت پیام رسان تلگرام بود.^{۹۸} اگرچه نگرانی هایی در این باره گزارش شده که وی دستگیر و در مکان نامشخصی بازداشت است،^{۹۹} دولت در پاسخ های خود بیان کرد که وی از ۸ ژوئن ۲۰۲۰ به علت اتهامات امنیت ملی مبنی بر مصاحبه با رسانه های خارجی، در زندان اوین تحت بازداشت است.

۳۷. مسئولین به هدف قرار دادن روزنامه نگاران به علت گزارشگری انتقادی و مستقل ادامه می دهند، که این امر اثری مخرب بر دسترسی به اطلاعات از جمله در شرایط اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹، کووید-۱۹ و انتخابات مجلس دارد. شورای عالی امنیت ملی طبق گزارش ها پیش از اعلام قیمت سوخت در ۱۴ نوامبر ۲۰۱۹، با ناشران روزنامه ها دو بار دیدار کرد و به آنان دستور داد تا دربارهٔ هر گونه اعتراضی «در چارچوب سیاست های حکومت» گزارش تهیه کنند. پس از آغاز اعتراضات، هشت روزنامه نگار طبق گزارش ها به وزارت اطلاعات احضار شدند، در حالی که سایرین اخطارهایی را دربارهٔ مقالات و مطالب منتشرشده در رسانه های اجتماعی دریافت کردند. دولت «توصیه هایی» را نیز در این زمینه ارسال کرد که اعتراضات چگونه باید گزارش شوند و چه کسی باید مسئول شناخته شود. به روزنامه نگاران اخطار داده شد که گزارش منفی می تواند جرم تلقی

⁹⁵Net Blocks, "Internet disrupted in Iran amid fuel protests in multiple cities", 15 November 2019.

⁹⁶97 See www.irna.ir/news/83581799/.

⁹⁷98 International Federation of Human Rights, "Iran: enforced disappearance of Payam Derafshan and continuing judicial harassment against him and Farrokh Forouzan-Kermani", 16 June 2020.

⁹⁸99 Centre for Human Rights in Iran, "Human rights lawyer sentenced to prison without access to counsel", 11 May 2020.

⁹⁹100 International Federation of Human Rights, "Iran: enforced disappearance of Payam Derafshan".

شود.^{۱۰۰} روزنامه نگاران ایرانی که برای رسانه های خبری مستقر در خارج کار می کنند و همچنین خویشاوندان آنان در جمهوری اسلامی ایران، به خاطر پوشش رسانه ای خود در معرض تهدید و آزار و اذیت قرار گرفتند.^{۱۰۱} قوه قضائیه ایران همچنان به انسداد دارایی های کارمندان ایرانی رسانه های مستقر در خارج توسط حکم دادگاه ادامه می دهد.^{۱۰۲} مورد بسیار ناراحت کننده این است که رعنا رحیم پور، یک روزنامه نگار بخش فارسی بی.بی.سی. طبق گزارش ها چند بار تهدید به مرگ شد.^{۱۰۳} دولت اظهار داشت که ادعاهای آزار و اذیت قضایی بی اساس و غیر قابل اثبات بودند.

۳۸. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران افرادی است که به خاطر بیان صلح آمیز مخالفت سیاسی دستگیر و زندانی شده اند. یک مثال بارز مربوط به ۱۴ امضا کننده یک نامه سرگشاده به تاریخ ۱۱ ژوئن ۲۰۱۹ حاوی درخواست برای تغییرات قانون اساسی و استعفای رهبری و همچنین ۱۴ امضا کننده دیگر نامه دوم به تاریخ ۹ آگوست ۲۰۱۹ در اعلام حمایت از نامه اول است.^{۱۰۴} در ۲ فوریه ۲۰۲۰، شعبه ۴ دادگاه انقلاب اسلامی در مشهد هشت امضا کننده ای را که نامه اول و نامه دوم را امضا کرده بودند، به حکم زندان از یک تا ۲۶ سال محکوم کرد.^{۱۰۵} تجدیدنظرها در چهار مورد به تأیید احکام زندان منجر شدند، هرچند احکام غیر زندان کاهش یافتند.^{۱۰۶} دست کم شش امضا کننده دیگر نامه اول یا دوم نیز به حبس محکوم شده اند. گزارشگر ویژه خصوصاً نگران سلامت این افراد در بازداشت، از جمله محمد نوری زاد، است. آقای نوری زاد که از آگوست ۲۰۱۹ بازداشت شده است، طبق گزارش ها در ۱ می ۲۰۲۰ در اعتراض علیه حبس در محلی دور از خانواده خود مقیم در تهران و اقدامات تلافی جویانه علیه آنان، اقدام به خودکشی کرد. وی همچنین از مصرف دارو امتناع کرد و سابقاً دست به اعتصاب غذا زده است. در ۵ می ۲۰۲۰، آقای نوری زاد به زندان اوین منتقل شد.

¹⁰⁰ 101 Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 14.

¹⁰¹ 102 Reporters without Borders, "Iranian ambassador threatens UK-based Iranian journalists and media", 26 November 2019; Centre for Human Rights in Iran, "'We know where you live', Iran goes after foreign-based reporters", 26 November 2019; and Centre for Human Rights in Iran, Gunning Them Down, p. 15.

¹⁰² 103 A/74/188, paras. 25–26; and OHCHR, "Iran: targeting of journalists threatens freedom of press, says United Nations experts", 11 March 2020.

¹⁰³ 104 OHCHR, "Iran: targeting of journalists threatens freedom of press".

¹⁰⁴ Centre for Human Rights in Iran, "At least 13 signers of open letters urging Khamenei's resignation are arrested", 29 August 2019.

¹⁰⁵ 106 Centre for Human Rights in Iran, "Dissidents sentenced to prison for 'insulting' supreme leader facing additional charges", 5 February 2020.

¹⁰⁶ 107 See www.bbc.com/persian/iran-52104533.

۳۹. گزارشگر ویژه‌نگران است که در انتخابات مجلس در ۲۱ فوریه ۲۰۲۰ پس از رد درخواست ۴۵،۵ درصد داوطلبان توسط شورای نگهبان، مشارکت سیاسی محدود شد.^{۱۰۷} دولت اظهار داشت که از هر دو جناح سیاسی نمایندگان فعلی مجلس فاقد صلاحیت شناخته شده بودند، و نامزدهای دیگر نیز واجد صلاحیت نبودند. بسیاری از افراد، از جمله اعضای سابق دولت و مجلس، درخواست تحریم انتخابات را به علت ماهیت غیر رقابتی آن مطرح کردند.^{۱۰۸} میزان مشارکت رسمی ۴۲،۵۷ درصد در سطح کشور و ۲۶،۲ درصد در استان تهران کمترین میزان مشارکت از سال ۱۹۷۹ محسوب می‌شد.^{۱۰۹} دولت اظهار داشت که گزارش‌های موارد کووید-۱۹ در جمهوری اسلامی ایران مشارکت رای دهندگان را کاهش داده بود. در دوره زمانی پیش از انتخابات، بین ۵ تا ۲۱ روزنامه‌نگار طبق گزارش‌ها توسط عوامل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از جمله از طریق یورش به خانه‌ها، توقیف تجهیزات، بازجویی، نظارت بر رسانه‌های اجتماعی، اتهام‌نشر «اخبار کذب» یا تهدیدکننده امنیت ملی هدف قرار گرفتند.^{۱۱۰} روزنامه‌نگاران همچنین محکومیت‌ها^{۱۱۱} و تهدیدهای مبنی بر اقدام حقوقی دریافت کردند.^{۱۱۲}

د. کووید-۱۹ و شرایط بازداشت

معیارهای مرخصی موقت

۴۰. گزارشگر ویژه از ابتکار دولت برای مرخصی موقت تا ۱۲۰ هزار زندانی به منظور کاهش خطر کووید-۱۹ در زندان‌ها، استقبال می‌کند. رئیس قوه قضائیه دو بخشنامه را در ۲۷ و ۲۹ فوریه ۲۰۲۰ درباره این اقدامات منتشر کرد.^{۱۱۳} این بخشنامه‌ها به تناوب، هم از لحاظ تاریخ بازگشت به زندان و

¹⁰⁷108 See www.moi.ir/fa/133321 / اخبار / ?feed=news; Patrick Wintour, "Iran elections: conservatives on brink of landslide victory", The Guardian, 22 February 2020; and Arash Azizi, "Fact box: the outcome of Iran's 2020 parliamentary elections", Atlantic Council, 26 February 2020.

¹⁰⁸109 Arwa Ibrahim, "Apathy runs high in Tehran as Iran gears up for parliament vote", Al-Jazeera, 19 February 2020; Azizi, "Fact box: the outcome"; Middle East Eye, "'No alternative': Tehran voters opt for election boycott as authorities crack down", 11 February 2020.

¹⁰⁹110 Azizi, "Fact box: the outcome".

¹¹⁰111 Centre for Human Rights in Iran, "Iran moves to silence journalists, activists ahead of parliamentary elections", 11 February 2020; Committee to Protect Journalists, "Iran harasses, intimidates journalists ahead of parliamentary elections", 20 February 2020; and Reporters without Borders, "Iranians denied independent reporting ahead of parliamentary election", 19 February 2020.

¹¹¹112 Committee to Protect Journalists, "Iran harasses, intimidates journalists"; and Committee to Protect Journalists, "Iran finds 3 editors guilty of defamation and spreading false news", 3 February 2020.

¹¹²113 Committee to Protect Journalists, "Iran harasses, intimidates journalists".

¹¹³Ramin Mostaghim, Mohammed Tawfeeq and Angela Dewan, "Iran to temporarily free 54,000 prisoners as coronavirus spreads", CNN, 4 March 2020; and Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons: Iran must do more to protect prisoners", 21 April 2020, p. 4.

هم از لحاظ تعداد زندانیان نینفع، تمدید شدند.^{۱۱۴} اگرچه این ابتکار امیدوار کننده است، گزارشگر ویژه نگران است که این آزادی موقت به علت روند کند، مقادیر وثیقه بالا و سایر دلایلی که توضیح داده نمی شود، یا به این علت که پیشینه زندانی به طور غیرمنصفانه ای واجد شرایط بودن را کنار می گذارد، به بسیاری از زندانیان واجد شرایط تعلق نگیرد.

۴۱. معیارهای بخشنامه افراد محکوم به جرائم سنگین خشن و جرائم امنیت ملی را در صورت داشتن حکم زندان بیش از پنج سال، از آزادی موقت کنار می گذارد. اگر محکومیت کمتر از پنج سال باشد، زندانی باید یک سوم دوران محکومیت را طی کرده باشد. معافیت ها شامل افراد مسن، زنان باردار و افراد بسیار بیمار می شوند مشروط بر آن که محکوم به مرگ نباشند و مورد تأیید دفتر دادستان باشند. این معیارها به طور نامتناسبی از آزادی اکثر مدافعان حقوق بشر، وکلا، شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه، مدافعان محیط زیست، اقلیت های مذهبی و قومی و زندانیان عقیدتی محکوم به اتهامات امنیت ملی ممانعت کردند. آرش صادقی، مدافع حقوق بشر، به رغم تحمل سرطان کشنده از مرخصی کنار گذاشته شده است. تقاضای مرخصی وی طبق گزارش ها توسط دفتر دادستان و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مسدود شده است. دولت اظهار داشت که قاضی آقای صادقی ارائه رسیدگی پزشکی منظم را توصیه کرده بود و اینکه آقای صادقی از معاینه توسط سازمان پزشکی قانونی به منظور تعیین ضرورت ماندن در زندان امتناع کرده بود. کار گروه بازداشت خودسرانه شورای حقوق بشر قبلاً به این موضوع پی برده بود که بازداشت آقای صادقی خودسرانه بود و تقاضای آزادی فوری وی را داشت (A/HRC/WGAD/2018/19). یک دستیار دادستان نیز طبق گزارش ها از اعطای مرخصی به همه افرادی که «زندانی سیاسی» محسوب می شوند در تهران و البرز خودداری کرد، و گزارش ها حاکی هستند که به بیشتر زندانیان سیاسی در تبریز، عبدل آباد و وکیل آباد مرخصی اعطا نشد. دولت اظهار داشت که هر زندانی سیاسی که وضعیتش توسط سازمان پزشکی قانونی برای زندان نامناسب تشخیص داده می شود، باید به مرخصی پزشکی یا بیمارستان خارج از زندان اعزام شود و اینکه هر زندانی که واجد شرایط آزادی موقت اعلام می شود، باید مرخصی دریافت کند. گزارش ها همچنین حکایت دارند که افراد تحت مرخصی نیز به

¹¹⁴Parisa Hafezi, "Iran extends prison furloughs as coronavirus death toll rises", Reuters, 29 March 2020; Reuters, "Iran extends prisoner furloughs, closure of holy sites amid coronavirus", 19 April 2020; Agence France-Presse (Tehran), "Iranian president says prisoner leave to be extended", France 24, 19 April 2020; Mostaghim, Tawfeeq and Dewan, "Iran to temporarily free 54,000 prisoners"; Tasnim News Agency, "Iran's judiciary refutes allegation of discriminatory treatment of foreign inmates", 21 April 2020; and <https://tn.ai/2226856>.

زندان فراخوانده شدند و این امر نگرانی انتقال کووید-۱۹ به زندان ها را افزایش می دهد.

۴۲. گزارش ها از مشکلاتی دیگر حکایت داشتند که مانع از آزادی موقت شدند. سازمان زندان های لرستان اظهار داشت که ۲۰۰ زندانی زندان پارسیلون که در اردوگاه آموزشی و کاری شرکت می کردند، خطرناک محسوب نمی شدند و تنها حکم یک ساله داشتند، اما اجازه مرخصی به آنان اعطا نشد. مادر یک زندانی واجد شرایط گزارش داد که پسر وی در زندان کرج نتوانست آزاد شود زیرا مبلغ وثیقه بسیار بالا بود. در مارس ۲۰۲۰، گزارش هایی از زندان های اهواز و ایلام نیز نشان دادند که غیبت و ساعات کار محدود ماموران بدین معنا بود که روند بررسی تقاضای مرخصی آهسته بود.^{۱۱۵} گزارشگر ویژه از جمهوری اسلامی ایران می خواهد که به عنوان اولین گام به سوی آزادی دائمی کسانی که بدون مبنای حقوقی کافی بازداشت شده اند، ابتکار مرخصی موقت را به تمام آنان تعمیم داده و اطمینان دهد که مقادیر وثیقه و روندهای اداری زندانیان واجد شرایط را قادر می سازند که از بخشنامه های مرخصی برخوردار شوند.

بهداشت

۴۳. پیش از شیوع کووید-۱۹، گزارشگر ویژه از ازدحام جمعیت نظام مند و مشکلات بهداشتی در زندان های جمهوری اسلامی ایران و خطر شیوع بیماری ها سخن گفته بود (رجوع شود به A/HRC/43/61). به رغم طرح مرخصی موقت، این مشکلات مستمر و سایر چالش ها برای کاهش کووید-۱۹ در زندان ها بازداشت شدگان و کارکنان زندان را در معرض خطر قرار می دهند. گزارش ها از زندان های پارسیلون، مرکزی کرج، ایلام، ارومیه، قرچک، اوین، ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ و شهید لاجوردی نشان می دهند که محصولات بهداشتی با توزیع محدود یا ناموجود هستند.^{۱۱۶} نگرانی هایی نیز در این باره وجود دارد که پاکسازی با محصولات ضد عفونی کننده نامرتب یا ناموثر است. حسین سرلک، زندانی سیاسی در زندان اوین، در نامه ای به وزیر خارجه اظهار داشت که وسایل ضد عفونی کننده تهیه نمی شوند و اینکه ۷۰ درصد محصولات هدایی مصادره می شوند.^{۱۱۷} جمعیت بیش از ظرفیت زندان ها اجرای فاصله گذاری اجتماعی را دشوار می سازد. در زندان ایلام، ۴۰ تخت برای اسکان ۱۳۰ بازداشت شده در بند ۲ وجود دارد که این امر زندانیان را وادار می سازد که تشک ها را به اشتراک بگذارند یا روی زمین

¹¹⁵ Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons", pp. 9-12.

¹¹⁶ 117 Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons".

¹¹⁷ 118 See www.hra-news.org/?p=236267.

بخوابند. در بند ۱، ۴۰ زندانی از یک دوش و دو دستشویی استفاده می کنند. در زندان قرچک، بندهلی که فقط برای ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شده اند، تقریباً دو برابر این عدد را در خود جای می دهند و این تعداد از زندانیان ناچار هستند که از ۱۲ دستشویی و ۱۰ دوش مشترک استفاده کنند که طبق گزارش ها فاقد آب هستند.^{۱۱۸} نگرانی های مشابهی از زندان های وکیل آباد، مرکزی کرج، ارومیه، مرکزی اهواز و پارسیلون گزارش شدند. در ۶ آوریل ۲۰۲۰، رئیس قوه قضائیه لرستان اظهار داشت که زندان پارسیلون نیاز اضطراری به نوسازی زیرساخت دارد.^{۱۱۹}

۴۴. نقائص فوق الذکر منجر شدند که آزمایش های کووید-۱۹ زندانیان مثبت باشد یا اینکه علائم این بیماری را داشته باشند. دو زندانی مبتلا به کووید-۱۹ در زندان قرچک طبق گزارش ها در اواخر مارس ۲۰۲۰ و پس از بی توجهی در حبس انفرادی جان باختند. این افراد در ابتدا همراه با دیگر افراد دارای کووید-۱۹ به یک باشگاه منتقل شدند. پس از اینکه شرایط آنان وخیم تر شد، بیمارستانی طبق گزارش ها از پذیرش آنان امتناع کرد. آنان در بازگشت به زندان در حبس انفرادی قرار گرفتند. محمد حسین سپهری یکی از افراد امضاکننده نامه استعفای رهبری طبق گزارش ها در ۲۸ مارس ۲۰۲۰ علائم کووید-۱۹ را داشت، اما به بازداشتگاه وزارت اطلاعات ارسال شد و بدون دسترسی به دارو یا انتقال به بیمارستان، در حبس انفرادی نگه داشته شد.^{۱۲۰} در ۴ آوریل ۲۰۲۰، پنج زندانی که به علت مشکوک بودن به ابتلا به کووید-۱۹ در ندامتگاه مرکزی تهران بزرگ قرنطینه شده بودند، طبق گزارش ها در ساختمانی دیگر با ۲۰۰ زندانی پیدا شدند. از میان ۳۵ فرد قرنطینه شده در زندان مرکزی کرج، دو نفر طبق گزارش ها در آشپزخانه زندان کار کرده بودند.^{۱۲۱} در زندان امیرآباد، دو زندانی مشکوک به کووید-۱۹ در نمازخانه نزدیک سایر زندانیان آزاد شده بودند و به بیمارستان منتقل نشدند.^{۱۲۲} طبق گزارش ها دست کم ۶ تا ۱۲ نفر مبتلا به کووید-۱۹ در زندان های ایران جان خود را از دست دادند.^{۱۲۳} دولت اظهار داشت که مسئولان علاوه بر تضمین آزادی های موقت، اقداماتی مانند کنترل زندانیان، ضد عفونی و تهیه ماسک، دستشکش و ضد عفونی کننده دست را اجرا کردند و تسهیلات پزشکی زندان را توسعه داده و سازوکارهای مدیریتی

¹¹⁸ 119 Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons", p. 12 and 14.

¹¹⁹ 120 Ibid., p. 8; and www.isna.ir/news/99011809361/.

¹²⁰ 121 Centre for Human Rights in Iran, "Political prisoner with COVID-19 symptoms denied treatment, transferred to solitary confinement", 8 April 2020.

¹²¹ 122 Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons", p. 9 and 11.

¹²² 123 See www.hra-news.org/2020/hranews/a-24333/; and Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons", p. 13.

¹²³ 124 Abdorrahman Boroumand Centre, "COVID-19 fear in Iran's prisons", pp. 16-17.

برای مقابله با کووید-۱۹ ایجاد کردند.

ناآرامی در زندان

۴۵. ترس‌های مربوط به کووید-۱۹ و همچنین ناراضیاتی از روند مرخصی، منجر به ناآرامی در چند زندان، همراه با چنانچه گزارش شده است مرگ ناشی از توسل بی‌رویه به زور شد. در استان خوزستان، به ترتیب در ۳۰ و ۳۱ مارس ۲۰۲۰ ناآرامی در زندان‌های سپیدار و شبیان گزارش شد.^{۱۲۴} در سپیدار، پس از اینکه مسئولین به وعده خود مبنی بر آزادی بازداشت‌شدگان عمل نکردند، آن‌ها دست به اعتراض و آتش‌افروزی زدند.^{۱۲۵} فیلم‌ها دود درون زندان و تیراندازی را نشان می‌دهند. با اینکه فرمانده نظامی استان خوزستان مدعی شد که نیروهای انتظامی و امنیتی این حادثه را بدون تلفات متوقف کردند، اما سیر گزارش‌ها ادعا کردند که ۱۵ بازداشت‌شده جان باخته و ۱۳ نفر زخمی شده بودند.^{۱۲۶} همچنین نیروهای امنیتی طبق گزارش‌ها از زور بی‌رویه، از جمله سلاح‌های گرم استفاده کردند تا اعتراضات در شبیان را فرو نشانند.^{۱۲۷} دست کم ۲۰ بازداشت‌شده طبق گزارش‌ها کشته شدند، در حالی که سایرین به حبس انفرادی منتقل و در آنجا نگهداری شدند.^{۱۲۸} در ۲۹ مارس ۲۰۲۰، درگیری‌ها بر سر شرایط کووید-۱۹ در زندان مهاباد منجر به استفاده از گاز اشک‌آور و تیراندازی توسط نیروهای امنیتی شد. طبق گزارش‌ها یک نفر کشته و پنج نفر زخمی شدند. دادستان همدان اذعان داشت که عدم آزادی زندانیان واجد شرایط منجر به اعتراضات در زندان الوند در ۲۸ مارس ۲۰۲۰ شد.^{۱۲۹}

۵. شرایط زنان و دختران

۴۶. گزارشگر ویژه در خصوص روند کند تغییرات مرتبط با حمایت از زنان و دختران علیه تبعیض و نابرابری اظهار تاسف می‌کند. تبعیض بر مبنای جنسیت بر حوزه‌های گوناگون زندگی عمومی و

¹²⁴ Ibid., pp. 18–19; and <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1322372020ENGLISH.pdf>.

¹²⁵ 126 Amnesty International, “Iran: prisoners killed by security forces during COVID-19 pandemic protests”, 9 April 2020.

¹²⁶ 127 Abdorrahman Boroumand Centre, “COVID-19 fear in Iran’s prisons”, p. 19; and Amnesty International, “Iran: prisoners killed by security forces”.

¹²⁷ 128 Abdorrahman Boroumand Centre, “COVID-19 fear in Iran’s prisons”, p. 19; and <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1322372020ENGLISH.pdf>.

¹²⁸ 129 Amnesty International, “Iran: prisoners killed by security forces”.

¹²⁹ 130 Abdorrahman Boroumand Centre, “COVID-19 fear in Iran’s prisons”, p. 18.

خصوصی، در قانون و در عمل، از جمله اشتغال، مواضع سیاسی و قضایی و زندگی خانوادگی تأثیر می‌گذارد.^{۱۳۰} گزارشگر ویژه از این موضع متأسف است که جمهوری اسلامی ایران تمام ۲۶ توصیه بررسی ادواری جهانی اخیر خود در خصوص تصویب کنوانسیون رفع همه‌انواع تبعیض علیه زنان را رد کرد.

۴۷. گزارشگر ویژه از تلاش‌های دولت برای مقابله با خشونت خانگی طی شیوع کووید-۱۹ از طریق پیامک‌های متنی و خط تلفن ویژه استقبال می‌کند.^{۱۳۱} با این وجود، جمهوری اسلامی ایران فاقد سرپناه‌های کافی خشونت خانگی است؛ تعداد این پناهگاه‌ها فقط ۲۸ عدد است (رجوع شود به A/HRC/WG.6/34/IRN/1، بند ۵۳)، که ۲۰ مورد از آن‌ها توسط سازمان‌های غیر دولتی اداره می‌شوند.^{۱۳۲} دولت اظهار داشت که ۳۵۷ مرکز فوریت اجتماعی برای قربانیان خشونت و ۳۱ مرکز پزشکی مخصوص دختران وجود دارند. قتل رومینا اشرفی ۱۴ ساله توسط پدرش در ۲۱ می ۲۰۲۰ بر نیاز به اصلاحات فوری صحنه می‌گذارد. خانم اشرفی طبق گزارش‌ها پیش از مرگ خود، مسئولین را از این موضوع مطلع کرده بود که می‌ترسد که پدرش به وی آسیب بزند، اما با این حال پلیس وی را به پدرش بازگرداند.^{۱۳۳} دولت اظهار داشت که یک نماینده به محل جرم اعزام کرده بود تا وضعیت پرونده را از نزدیک پیگیری کند. قانون مجازات معافیت‌هایی را برای شوهران و پدرانی که خویشاوندان مونث خود را می‌کشند، در نظر می‌گیرد.

۴۸. دیگر دغدغه مهم تداوم مساله ازدواج کودکان است. سن قانونی ازدواج برای دختران در جمهوری اسلامی ایران ۱۳ سال است، اما دختران جوان‌تر نیز می‌توانند با رضایت پدر و یک دادگاه صالح ازدواج کنند.^{۱۳۴} به گزارش سازمان ملی ثبت احوال، ازدواج ۱۳ هزار و پنجاه و چهار دختر زیر ۱۳ سال از مارس ۲۰۱۸ تا مارس ۲۰۱۹ ثبت شده بود.^{۱۳۵} گزارشگر ویژه از دولت می‌خواهد تا با اتخاذ مقررات مطابق با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر (رجوع شود به CEDAW/C/GC/31- CRC/C/GC/18، بند ۲۰) و از طریق برنامه‌های جامع آگاهی‌بخشی درباره اثرات مخرب آن، ازدواج

¹³⁰ 131 BabakDehghanpisheh and DavideBarbuscia, "Disillusionment among women, youth seen dampening Iran election turnout", Reuters, 20 February 2020.

¹³¹ 132 See <https://iqna.ir/00GKHU>.

¹³² 133 See www.irna.ir/news/83656641/.

¹³³ Associated Press, "Romina Ashrafi: outcry in Iran over so-called 'honour killing' of 14-year-old girl", The Guardian, 27 May 2020..

¹³⁴ 135 Islamic Republic of Iran, Civil Code, art. 1041.

¹³⁵ See www.sabteahval.ir/avej/Page.aspx?mId=49823&ID=3199&Page=Magazines/Squashshow Magazine.

کودکان را از بین ببرد. گزارشگر ویژه اظهار نظر دولت در این باره اشاره می کند که ارگان های مدیریت فرهنگی در حال اتخاذ اقداماتی برای تشویق جوانان به ازدواج در سن مناسب هستند.

مدافعان حقوق زنان

۴۹. افراد مدافع حقوق زنان همچنان هدف حمله مسئولین حکومتی قرار می گیرند. گزارشگر ویژه با اشاره به کاهش احکام زندان، نگران این موضوع است که یک دادگاه تجدیدنظر در ۶ فوریه ۲۰۲۰ حکم حبس یاسمن آریانی، منیره عربشاهی و مژگان کشاورز را صادر کرد که علت آن اعتراضات صلح آمیز آنان علیه حجاب اجباری در روز جهانی زنان در سال ۲۰۱۹ بود.^{۱۳۶} حکم دادگاه تجدیدنظر در مورد صبا کردافشاری، یک معترض دیگر علیه حجاب اجباری، طبق گزارش ها به شیوه فرا قضایی تغییر کرد. در نوامبر ۲۰۱۹، دادگاه تجدیدنظر طبق گزارش ها خاتم کردافشاری را از برخی اتهامات تبرئه کرد و حکم وی را به نه سال زندان کاهش داد.^{۱۳۷} با این حال، وکیل وی طبق گزارش ها در ۲۶ می ۲۰۲۰ مطلع شد که حکم تغییر یافته بود و وی باید ۱۵ سال در زندان به سر ببرد.^{۱۳۸} دولت در اظهارات خویش تایید کرد که دادگاه تجدیدنظر در ۱۳ دسامبر ۲۰۱۹ محکومیت وی و حکم ۱۵ سال به علت اشاعه فحشا و فساد را رد کرده بود ولی نظری درباره این که حکم متعاقباً تغییر یافته بود، ارائه نشد. خویشاوندان پویشگران حقوق زنان نیز کماکان هدف حمله قرار گرفتند. علیرضا علینژاد، برادر مسیح علینژاد، پویشگر سازمان غیر انتفاعی آزادی های یواشکی من در ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۹ دستگیر شد.^{۱۳۹} قاضی طی دادرسی آوریل ۲۰۲۰، طبق گزارش ها بر فعالیت های خانم علینژاد متمرکز شد و از اعلام اتهامات علیه آقای علینژاد یا تعیین وثیقه امتناع کرد.^{۱۴۰}

^{۱۳۶} رجوع شود به <https://twitter.com/CSHRIran/status/1225361699789819906>; and <https://twitter.com/amirreiiis/status/1225043684854575106>.

^{۱۳۷} رجوع شود به www.frontlinedefenders.org/en/case/womens-rights-defender-saba-kord-afshari-sentenced-15-years-prison.

^{۱۳۸} رجوع شود به https://twitter.com/hosein_taj/status/1266660123725967360.

^{۱۳۹} 140 Centre for Human Rights in Iran, "Iran arrests activist Masih Alinejad's brother amid crusade to silence citizens based abroad", 25 September 2019; and Amnesty International, "Iran: Family of women's rights activist arrested in despicable attempt to intimidate her into silence", 25 September 2019.

^{۱۴۰} 141 Centre for Human Rights in Iran, "Masih Alinejad: my brother is facing prison time for being related to me", 24 April 2020.

و. شرایط اقلیت ها

۵۰. گزارشگر ویژه عمیقاً نگران تداوم تبعیض علیه اقلیت های قومی و مذهبی است. تغییرات در روند درخواست کارت ملی طبق گزارش ها مانع دسترسی گروه های اقلیت مذهبی به خدمات اساسی متعددی می شوند. فرم درخواست قبلاً «سایر» را به عنوان یک گزینه مذهبی در فهرست گزینه ها داشت. در ژانویه ۲۰۲۰، سازمان ملی ثبت احوال گزارش داد که این گزینه حذف شده است، بدین معنا که افراد تنها می توانستند از میان چهار دین پذیرفته رسمی انتخاب کنند.^{۱۴۱} حذف گزینه «سایر» ترس هایی را ایجاد کرد که گروه های مذهبی فاقد پذیرش رسمی، مانند بهائیان، نو مسیحی ها، یارسانیان، صابئین-مندایی ها و افراد بی اعتقاد قادر به دریافت کارت ملی نخواهند بود که برای دسترسی به خدمات دولتی و بانکی ضرورت دارد.^{۱۴۲} دولت اظهار داشت که اقلیت های دینی فاقد پذیرش رسمی می توانند برای کارت ملی درخواست دهند بدون آن که ملزم یا مجبور به اعلام دین خویش باشند. دولت تنها ۹ مورد از ۲۵ توصیه درباره آزادی دین را طی بررسی ادواری جهانی به طور کامل یا جزئی مورد پذیرش قرار داد.

۵۱. شرایط بهائیان، از جمله محدودیت های گزارش شده درباره حق تحصیل و تعطیلی خودسرانه کسب و کارهای آنان، همچنان موضوع بسیار نگران کننده ای است. در سال ۲۰۱۹، طبق گزارش ها دست کم ۵۹ بهائی به علت اعتقادات خویش دستگیر شدند. همچنین گزارش شد که تحصیل به زبان مادری برای اقلیت های آذربایجانی-ترک، کرد و عرب های اهوازی همچنان توسط سیاست های حکومتی تهدید می شود. گزارشگر ویژه در باره گزارش های مبنی بر تعداد بالای زندانیان سیاسی و زندانیان عقیدتی متعلق به جوامع آذربایجانی-ترک، کرد و عرب های اهوازی نیز نگران است. دولت اظهار داشت که این افراد به علت فعالیت جزائی و نه به علت قومیت خویش مورد پیگرد قانونی قرار گرفتند. در نواحی مرزی استان های کردستان، ایلام، آذربایجان غربی و کرمانشاه، کولبرهای کرد همچنان با قدرت قهریه بی رویه مرگبار ماموران مرزی مواجه می شوند. در سال ۲۰۱۹، ۸۴ مرگ و ۱۹۲ مجروحیت گزارش شد که ادامه روندی است که به موجب آن بیش از هزار کولبر به علت

¹⁴¹Centre for Human Rights in Iran, "Unrecognized minorities in Iran must now hide religion to obtain crucial government ID", 27 January 2020; and communication No. OLIRN 1/2020, 17 February 2020.

¹⁴²143 Centre for Human Rights in Iran, "Unrecognized minorities in Iran must now hide"; and communication No. OL IRN 1/2020, 17 February 2020.

اقدامات ماموران مرزی از سال ۲۰۱۴ به بعد کشته یا مجروح شده اند.^{۱۴۳} این موضوع نیز مایه نگرانی است که پرونده های خشونت علیه کولبرها اغلب یا توسط دادگاه ها مردود و یا بدون محکومیت یا پرداخت خسارت به قربانیان و خانواده های آنان بسته می شوند. دولت اظهار داشت که آن دسته از ماموران مرزی که قوانین استفاده از زور را نقض می کنند، باید محاکمه شوند. همچنان اظهار شد که دولت در حال ارائه راه حل های قانونی، مانند بازارهای مرزی است تا به عبور از مرزها پایان دهد.

ز. تأثیر بحران اقتصادی و تحریم ها

۵۲. گزارشگر ویژه کماکان نگران اثر تحریم ها و سایر چالش های اقتصادی بر جمهوری اسلامی است، خصوصاً چون حق بر سلامتی طی بیماری کووید-۱۹ را تحت تأثیر قرار می دهند. وی همچنین به تورم بالا، کاهش استانداردهای زندگی و سطح بالای بیکاری (رجوع شود به A/HRC/43/61)، همراه با زندگی تقریباً نیمی از جمعیت زیر خط فقر، اشاره می کند.^{۱۴۴}

۵۳. در فوریه ۲۰۲۰، جمهوری اسلامی ایران نخستین مورد کووید-۱۹ را ثبت کرد، در حالی که ارقام رسمی تا ۲۳ ژوئن ۲۰۲۰، ۲۰۹ هزار و نهصد و هفت مورد ابتلا و ۹ هزار و هشتصد و شصت و سه مرگ را ثبت کردند.^{۱۴۵} از دولت به علت واکنش با تأخیر، ناکافی و فقدان شفافیت انتقاد شده است.^{۱۴۶} اماکن مذهبی صرفاً از اوایل مارس بسته شدند^{۱۴۷} و کسب و کارهای کم خطر و نه چندان پرخطر و سفرهای بین شهری از ۱۸ آوریل اجازه فعالیت داشتند.^{۱۴۸} گزارشگر ویژه اذعان می کند که ارزیابی های اقتصادی اثر تعطیلی ها و سایر اقدامات در تصمیم به کاهش سریع اقدامات کنترلی تأثیر داشتند.^{۱۴۹} وی به طرح دولت مبنی بر اختصاص ۱ میلیارد دلار از صندوق توسعه ملی به تلاش های امدادی

¹⁴³ 144 Kurdistan Human Rights-Geneva, "Human rights violations in Kurdistan of Iran: periodic summary report for the attention of the OHCHR desk of the United Nations Special Rapporteur on the situation of human rights in Iran", April 2020.

¹⁴⁴ رجوع شود به <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1090439>.

¹⁴⁵ Islamic Republic News Agency, "COVID-19 kills another 121 Iranians over past 24 hours", 23 June 2020.

¹⁴⁶ رجوع شود به <https://sazandeginews.com/News/7098>, and <https://khabaronline.ir/news/1356510>.

¹⁴⁷ رجوع شود به www.hamshahronline.ir/news/491315/.

¹⁴⁸ رجوع شود به <https://country.eiu.com/iran>.

¹⁴⁹ رجوع شود به www.mehrnews.com/xRvW6/; <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1462301>; and www.ghatreh.com/news/mn51788443/.

کووید-۱۹ اشاره می‌کند.^{۱۵۰} بر اساس طرح محرک اقتصادی، بسته‌های کمک مالی برای دوره آغازین چهار ماهه میان خانوارهای آسیب پذیر توزیع خواهد شد.^{۱۵۱} این طرح درصدد تأمین وام بدون بهره یک نوبتی برای ۲۴ میلیون خانوار نیز هست.^{۱۵۲}

۵۴. گزارشگر ویژه دغدغه‌های قبلی را درباره اثر تحریم‌ها از جمله مشکلات در واردات مواد خام برای تهیه محصولات دارویی و همچنین واردات داروها و تجهیزات پزشکی برای مقابله با کووید-۱۹^{۱۵۳} و درمان بیماری‌های خاص را تکرار می‌کند.^{۱۵۴} وی به طرح معافیت بشردوستانه^{۱۵۵} تحت برنامه تحریم‌ها اشاره می‌کند، اما نگران کارایی عملی اندک به علت پیچیدگی‌ها، دسترسی محدود به بانکداری تحریم نشده و اثر اشخاص ثالث هراسان از تبعات نقض تحریم‌ها است.^{۱۵۶} دولت اظهار داشت که تحریم‌ها اثر بسیار منفی بر اقتصاد و استانداردهای زندگی، همچنین بر فعالیت‌های بشردوستانه سازمان‌های بین‌المللی داشته‌اند. گزارشگر ویژه درخواست‌ها از مجمع عمومی مبنی بر کاهش تحریم‌ها به منظور تقویت پاسخ جمهوری اسلامی ایران به بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ را تکرار می‌کند.^{۱۵۷}

۴. توصیه‌ها

۵۵. گزارشگر ویژه خواستار موارد زیر از دولت، قوه قضائیه، مجلس و نیروهای امنیتی است:

الف) انجام تحقیقات فوری، مستقل و بی‌طرفانه درباره تمام اقدامات خشونت‌بار رخ داده طی اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰، از جمله مرگ و مجروحیت معترضان و بدرفتاری در بازداشت؛ شناسایی

^{۱۵۰} رجوع شود به <http://khabaronline.ir/news/1373601>.

^{۱۵۱} رجوع شود به www.ima.ir/news/83718476/.

^{۱۵۲} رجوع شود به Bourse and Bazaar, www.isna.ir/news/99022316906/; www.eghtesadonline.com/n/2CBS; and

“Bleak estimates of economic impact spur Iran to end virus lockdown”, 21 April 2020.

^{۱۵۳} 154 Human Rights Watch, “US: ease sanctions on Iran in COVID-19 crisis”, 6 April 2020.

^{۱۵۴} 155 Human Rights Watch, “Maximum pressure: US economic sanctions harm Iranians’ rights to health”, 29 October 2019.

^{۱۵۵} 156 Michael R. Pompeo, Secretary of State, United States of America, remarks to the media, 3 October 2018.

^{۱۵۶} 157 Erin Cunningham, “As coronavirus cases explode in Iran, U.S. sanctions hinder its access to drugs and medical equipment”, Washington Post, 29 March 2020; “European companies will struggle to defy America on Iran”, The Economist, 8 November 2018; and International Peace Institute, “Safeguarding humanitarian action in sanctions regimes”, June 2019.

^{۱۵۷} António Guterres, Secretary-General, “This war needs a war-time plan to fight it”, remarks at Group of 20 virtual summit on the COVID-19 pandemic, 26 March 2020; and António Guterres, Secretary-General, note to correspondents: letter from the Secretary-General to the Group of 20 members, 23 March 2020.

تمام افراد مشکوک و مسئول اقدامات جنایتکارانه علیه معترضان و رهگذران؛ پاسخگویی افراد مسئول در دادرسی‌هایی که از استانداردهای بین‌المللی دادرسی عادلانه پیروی کنند؛

ب) تضمین اینکه تمام تحقیقات درباره حوادث نوامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰ مطابق با استانداردهای بین‌المللی انجام می‌شوند و اینکه خانواده‌های قربانیان به صورت کارآمد در روند تحقیق قرار داده می‌شوند، با آزار و اذیت مواجه نمی‌شوند و غرامت کافی برای نقض حقوق بشر خویش دریافت می‌کنند؛

ج) تعیین دلایل، شرایط و مکان همه مرگ‌ها و مجروحیت‌های رخ داده طی اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰ و علنی کردن همه اطلاعات جمع‌آوری شده، از جمله ارقام کلی؛

د) تضمین اینکه مقررات، سیاست‌ها، اقدامات و آموزش مربوط به استفاده از قدرت کشنده توسط ماموران انتظامی مطابق با استانداردهای بین‌المللی، از جمله اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط ضابطین اجرای قانون، هستند؛

ه) تضمین اینکه همه افرادی که به خاطر اجرای حقوق خویش مبنی بر آزادی عقیده، بیان و جمعیت و اجتماع صلح‌آمیز دستگیر شده‌اند، از جمله دستگیرشدگان اعتراضات نوامبر ۲۰۱۹ و ژانویه ۲۰۲۰ آزاد می‌شوند و اینکه مسئولان بازداشت‌کننده فوراً مکان و شرایط بازداشت‌شدگان را به خانواده‌های آنان گزارش می‌دهند؛

و) الغای مجازات مرگ، توقف فوری اجرای آن و منع اعدام کودکان بزهکار در همه شرایط و تخفیف در احکام آنان؛

ز) تضمین اینکه همه افراد متهم به هر جرمی طی همه مراحل روند دادرسی، از جمله طی مرحله آغازین تحقیق و بازجویی، به وکیل به انتخاب خود دسترسی داشته باشند و در صورت نیاز کمک حقوقی به آنان ارائه شود؛ تضمین اینکه زندانیان و بازداشت‌شدگان از همه اشکال شکنجه و بدرفتاری حفاظت می‌شوند و اعترافات کسب شده از طریق شکنجه و سوء رفتار هرگز به عنوان مدرک پذیرفته نمی‌شوند؛ و تصویب کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیر انسانی یا تحقیرآمیز^{۱۵۸}؛

¹⁵⁸ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

ح) الغای قوانینی که استفاده از شکنجه و بدرفتاری را به عنوان شکلی از مجازات، مجاز می دانند؛

ط) تضمین اینکه درباره همه مرگ های رخ داده در بازداشت و گزارش های شکنجه یا سایر بدرفتاری ها، تحقیقات فوری، دقیق و موثر توسط ارکان مستقل و بی طرف صورت می گیرد و اینکه افراد مسؤل پاسخگو هستند؛

ی) تضمین حق آزادی عقیده و بیان در قانون و در عمل، و مخصوصاً تضمین اینکه هر گونه محدودیت در این حق، به صورت آفلاین و آنلاین، در تطابق با معیارها برای محدودیت های مجاز طبق قوانین حقوق بشر بین المللی، قرار دارد؛

ک) تضمین اینکه مدافعان حقوق بشر، از جمله مدافعان حقوق بشر زنان، وکلا، روزنامه نگاران، فعالان محیط زیست و شهروندان خارجی و دارای تابعیت دوگانه مورد تهدید یا تحت ارعاب، آزار و اذیت، دستگیری های خودسرانه، محرومیت از آزادی یا سایر احکام خودسرانه، قرار نمی گیرند؛ آزدسازی همه افراد بازداشت شده به علت فعالیت های خویش؛ و تعمیم سیاست آزادی موقت زندانیان در شرایط کووید-۱۹ به این افراد و همچنین به سایر بازداشت شدگانی که تهدیدی علیه امنیت عمومی ایجاد نمی کنند؛

ل) حذف همه اشکال تبعیض و سایر موارد نقض علیه کودکان و دختران، در مقررات و در عمل، در مطابقت با استانداردهای بین المللی؛ اتخاذ همه گام های ضروری برای پیشبرد مشارکت برابر آنان در زندگی عمومی؛ تضمین اینکه حقوق مدافعان حقوق بشر زنان مورد حمایت قرار می گیرند؛ و تصویب کنوانسیون رفع همه انواع تبعیض علیه زنان^{۱۵۹}؛

م) حمایت از حقوق همه افراد متعلق به اقلیت های قومی و دینی؛ رسیدگی به همه انواع تبعیض علیه آنان؛ و آزادی فوری و بدون قید و شرط همه افراد زندانی شده به علت عمل به حق خویش مبنی بر آزادی مذهب یا اعتقاد؛

ن) اجرای توصیه های مورد پذیرش کامل یا جزئی طی دور سوم بررسی ادواری جهانی درباره جمهوری اسلامی ایران؛

¹⁵⁹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

س) تداوم تعامل با گزارشگر ویژه، از جمله از طریق اعطای مجوز به گزارشگر برای اجرای ماموریت کشوری در جمهوری اسلامی ایران؛

ع) اتخاذ همه اقدامات ضروری برای کاهش اثرات تحریم ها، انجام تعهدات دولت تحت میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی^{۱۶۰}، از جمله حمایت از گروه های آسیب پذیر و تثبیت سازوکارهای مالی شفاف به منظور تثبیت تداوم تجارت داروها و سایر اقلام اساسی بشر دوستانه؛

۵۶. گزارشگر ویژه از دولت های تحریم کننده جمهوری اسلامی ایران می خواهد که تضمین کنند اقداماتی مانند معافیت های بشر دوستانه اثر گسترده و عملی دارند و به منظور کاهش پیامدهای نامطلوب تحریم ها بر حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، خصوصاً طی بیماری همه گیر کووید-۱۹، به طور فوری و موثری اجرامی شوند.

¹⁶⁰ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights